

Міністерство освіти і науки України
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Історичний факультет
Кафедра історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін

На правах рукопису

**«Американська модель управління міжнародними
конфліктами. Генезис. Сутність.Перспективи»**

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього рівня «магістр»
за спеціальністю 291 – Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії

Виконав: студент 2 курсу
групи: 2мімв
Бондар Євгеній Ярославович

Науковий керівник:
Дмитренко Степан Петрович
кандидат політичних наук, професор кафедри
історії міжнародних відносин та гуманітарних дисциплін
УДУ імені Михайла Драгоманова

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ЕКТС _____

Голова комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
Члени комісії _____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ І. ГЕНЕЗИС АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ	
МІЖНАРОДНИМИ КОНФЛІКТАМИ	
1.1. Історичні передумови формування моделі.....	8
1.2. Роль США в міжнародних конфліктах у XX - на початку XXI століття.....	11
1.3. Основні підходи США до врегулювання конфліктів.....	15
РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ	
МІЖНАРОДНИМИ КОНФЛІКТАМИ	
2.1. Політичні, економічні та військові механізми впливу.....	20
2.2. Дипломатичні інструменти та роль міжнародних організацій.. ..	24
2.3. Кейси застосування моделі: Балкани, Близький Схід, Україна.....	36
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ	
3.1. Виклики глобального порядку та їх вплив на модель США.....	44
3.2. Альтернативні підходи до управління міжнародними конфліктами.....	57
3.3. Майбутнє американської моделі в умовах багатопольного світу.....	64
ВИСНОВКИ.....	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

Актуальність теми. Врегулювання міжнародних конфліктів є одним з ключових питань сучасної світової політики. Сполучені Штати, як світовий лідер, відіграють важливу роль у врегулюванні міжнародних криз, використовуючи широкий спектр інструментів - дипломатичні, економічні, військові та інформаційні. Американська модель врегулювання конфліктів є унікальною, оскільки поєднує в собі традиційні підходи (посередництво, санкції, військові інтервенції) та новітні стратегії (м'яка сила, гібридні методи, кібербезпека).

Вивчення генезису цієї моделі дозволяє зрозуміти її історичний розвиток, механізми функціонування та ефективність у різних регіонах світу. Аналіз її сутності дає можливість оцінити, наскільки ця модель відповідає сучасним міжнародним викликам, а також її вплив на глобальну безпеку.

Тема є особливо актуальною в умовах зростаючої конкуренції між США, Китаєм, Росією та іншими глобальними гравцями, яка змінює баланс сил у міжнародних відносинах. Дослідження перспектив американської моделі врегулювання конфліктів є важливим для прогнозування подальшого розвитку міжнародної системи, ефективності миротворчих ініціатив та можливих сценаріїв розвитку майбутніх конфліктів.

Таким чином, дослідження американської моделі врегулювання міжнародних конфліктів є необхідним для розуміння сучасних тенденцій у світовій політиці та розробки ефективних стратегій міжнародного співробітництва.

Об'єкт дослідження. Об'єктом роботи є американська модель управління міжнародними конфліктами, яка включає політичні, економічні та військові стратегії, що використовуються Сполученими Штатами для запобігання, врегулювання та управління конфліктами в глобальному масштабі.

Дослідження охоплює генезу цієї моделі, її основні складові, а також аналіз перспектив її розвитку в контексті сучасних глобальних викликів, таких як тероризм, регіональні війни та зміна клімату.

У фокусі уваги також будуть ключові інституції та механізми, які реалізують цю модель, включаючи державні органи, міжнародні організації та недержавні актори. Окрему увагу буде приділено впливу американської моделі на міжнародні відносини та глобальну безпеку.

Предмет дослідження. Генезис, сутність та перспективи американської моделі врегулювання міжнародних конфліктів:

- **Генезис:** Дослідження передумов формування американської моделі, включаючи історичний контекст, етапи розвитку та ключові події, що вплинули на формування цієї моделі. Серед них - холодна війна, регіональні конфлікти. (В'єтнам, Балкани) та пострадянський період, який визначив нові виклики для міжнародної безпеки.
- **Сутність:** Аналіз основних принципів, що лежать в основі цієї моделі, таких як багатосторонність, застосування сили, активна дипломатія та механізми запобігання конфліктам. Важливо розглянути ролі різних акторів, включаючи державні установи, міжнародні організації та неурядові організації, у реалізації цих стратегій.
- **Перспективи:** Оцінка ефективності американської моделі в контексті сучасних глобальних викликів, таких як тероризм, кібербезпека, екологічні катастрофи та пандемії. Дослідження можливих напрямів розвитку моделі, її адаптації до нових реалій міжнародних відносин, а також аналіз критики та альтернатив, запропонованих іншими країнами та міжнародними організаціями.

Таким чином, предмет дослідження охоплює широкий спектр аспектів, що дозволяє всебічно проаналізувати американську модель управління міжнародними конфліктами, її ефективність та подальші перспективи.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз еволюції американської моделі врегулювання міжнародних конфліктів, вивчення її ключових принципів та механізмів, а також оцінка перспектив її застосування в контексті сучасних глобальних викликів.

Завдання дослідження. Завдання передбачає комплексний аналіз еволюції, основних принципів та майбутніх напрямів американської стратегії врегулювання міжнародних конфліктів.

Основними завданнями дослідження є:

- Аналіз історичного розвитку американських моделей врегулювання конфліктів: Вивчення етапів формування та трансформації стратегій США у сфері врегулювання міжнародних конфліктів, починаючи з післявоєнного періоду і до сьогодення.
- Визначення ключових принципів та підходів США до управління міжнародними конфліктами: Огляд ключових концепцій, таких як превентивна дипломатія, використання м'якої та жорсткої сили, а також роль міжнародних інституцій у реалізації цих стратегій.
- Оцінка ефективності американських моделей у різних регіонах світу: Дослідження практичного застосування американських стратегій на прикладі конкретних конфліктів, аналіз досягнутих результатів та визначення чинників успіху чи невдач.
- Прогнозування майбутніх напрямів розвитку політики США у сфері врегулювання міжнародних конфліктів: Оцінка впливу глобальних змін, таких як зрушення в балансі сил, розвиток нових технологій, зміна міжнародних норм, на американські стратегії врегулювання конфліктів.

Це дослідження дасть комплексне розуміння ролі Сполучених Штатів у формуванні сучасних практик управління міжнародними конфліктами та їхнього впливу на глобальну стабільність.

Методи дослідження. У данному дослідженні використані методи такі, *історико-логічний метод*, метод який дозволяє дослідити генезис американської моделі управління міжнародними конфліктами, проаналізувавши етапи її розвитку, вплив історичних подій та зміну підходів до управління конфліктами з плином часу. *Порівняльно-аналітичний метод*, цей метод дозволяє порівняти американську модель з іншими підходами до врегулювання міжнародних конфліктів (наприклад, європейською, російською чи азійською моделями). Це дозволить чітко визначити особливості та відмінності американської стратегії, її переваги та недоліки. *Системний метод*, метод який допоможе розглянути американську модель як складну систему, що взаємодіє з іншими міжнародними акторами та інституціями. *Аналіз документів та джерел*, важливими джерелами для дослідження можуть бути офіційні документи, наукові статті, закони, стратегії та декларації США, що стосуються міжнародних конфліктів (наприклад, Платформа національної безпеки США, декларації, резолюції ООН тощо). *Контент-аналіз*, цей метод дозволяє вивчати публікації у ЗМІ, офіційні виступи та заяви американських політиків, які можуть відображати ставлення до міжнародних конфліктів та стратегій їх вирішення. Це допоможе з'ясувати, які акценти Сполучені Штати роблять у своїй зовнішній політиці. *Кейс-метод*, метод який можна використати метод аналізу конкретних кейсів - прикладів управління США міжнародними конфліктами (наприклад, під час конфліктів в Іраку, Афганістані, на Близькому Сході). *Метод Прогнозування*, метод дозволяє оцінити, як може змінитися підхід США до конфліктів у майбутньому на основі аналізу сучасних тенденцій у міжнародних відносинах. *Метод експертних оцінок*, залучення експертів, які спеціалізуються на зовнішній політиці США та міжнародних конфліктах, може допомогти глибше зрозуміти основні підходи та методи управління конфліктами, а також їх перспективи у світлі змін у міжнародних відносинах.

Ці методи дозволяють не тільки глибоко проаналізувати американську модель, але й розглянути її в контексті сучасних міжнародних тенденцій, що важливо для написання роботи на таку складну і багатогранну тему.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел(67 позицій). Загальний обсяг роботи становить 82 сторінки, з яких основного тексту 75 сторінок.

РОЗДІЛ І. ГЕНЕЗИС АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ КОНФЛІКТАМИ

1.1. Історичні передумови формування моделі

Формування американської моделі врегулювання міжнародних конфліктів відображає тривалий і складний процес, який охоплює різні етапи американської історії, починаючи з XIX століття і закінчуючи сьогоденням. Важливою складовою цього процесу було усвідомлення Сполученими Штатами свого стратегічного та геополітичного становища на світовій арені. Це стало результатом не лише внутрішніх економічних та політичних змін, але й трансформації глобальних відносин, в яких Сполучені Штати відігравали все більш важливу роль. Щоб краще зрозуміти еволюцію цієї моделі, важливо розглянути кілька ключових етапів, які вплинули на її формування[10].

Ранні етапи: Ізоляціонізм і доктрина Монро

Від самого початку Сполучені Штати обрали політику нейтралітету та ізоляціонізму, особливо у відносинах з європейськими державами. Це можна пояснити відносною віддаленістю Сполучених Штатів від Європи, їхніми внутрішніми проблемами та прагненням зберегти автономію в міжнародних справах. Однак на цьому етапі вже були сформульовані певні ідеї, які вплинули на майбутню міжнародну позицію Сполучених Штатів. У 1823 році президент Джеймс Монро оголосив свою знамениту доктрину Монро, яка закріпила принцип, згідно з яким Сполучені Штати заявляли про свою готовність захищати Західну півкулю від європейських спроб колонізації або втручання[10]. Це була перша спроба Сполучених Штатів сформулювати свою міжнародну стратегію, яка заклала основу для подальших дипломатичних кроків в американському контексті. Водночас доктрина Монро дала сигнал Європі, що Сполучені Штати не бажають бути частиною європейських конфліктів, що дозволило їм зосередитися на розвитку внутрішніх справ та зміцненні економічних і політичних інститутів.

Перші спроби міжнародного втручання: 1890 років

Наприкінці XIX століття, на тлі індустріалізації та експансії, Сполучені Штати поступово почали переходити до більш активної зовнішньої політики[23]. У цей період стали очевидними стратегічні інтереси Сполучених Штатів, пов'язані з Південним Заходом і Тихим океаном. Водночас зростаюча економічна і військова міць Сполучених Штатів змушувала їх приділяти більше уваги міжнародним питанням.

У 1898 році, після перемоги у війні з Іспанією, Сполучені Штати отримали контроль над Кубою, Філіппінами, Пуерто-Ріко і Гуамом. Це стало важливою віхою у зміні політики США від ізоляціонізму до більш активного втручання в міжнародні справи, що ознаменувало новий етап у розвитку американської моделі врегулювання конфліктів. Втручання США в Карибському басейні та Латинській Америці заклали основу для їхнього майбутнього лідерства в Західній півкулі. Під час Першої світової війни Сполучені Штати, хоча спочатку були нейтральними, вступили у війну в 1917 році, що стало важливим етапом у розвитку міжнародного впливу США.

Перша світова війна та її вплив на формування нової міжнародної політики

Перша світова війна (1914-1918) стала важливою віхою для розвитку американської зовнішньої політики. Спочатку Сполучені Штати прагнули зберігати нейтралітет, але згодом вступили у війну на боці Антанти, що дозволило їм значно зміцнити свої міжнародні позиції. Одним з головних результатів участі США у війні стало укладення Версальського договору в 1919 році, а також ініціатива створення Ліги Націй, яка була спрямована на запобігання новим глобальним конфліктам. Ідеї Вудро Вільсона про «відкриті двері» та «самовизначення народів» визначили багато принципів зовнішньої політики США на наступні десятиліття.

Однак, незважаючи на активну участь у Версальському договорі, США не стали членом Ліги Націй, що було показником того, що країна ще не була готова повністю відмовитися від політики ізоляціонізму. Однак ці події заклали основу для майбутньої міжнародної ролі США у міжвоєнний період, оскільки країна вже була готова до більш активної участі у вирішенні глобальних питань, навіть якщо це не означало прямого військового втручання[10].

Друга світова війна і нові міжнародні відносини

Другу світову війну (1939-1945) можна вважати поворотним моментом для Сполучених Штатів. Після нападу Японії на Перл-Харбор у 1941 році Сполучені Штати вступили у війну, яка змінила весь хід історії. Під час і після війни Сполучені Штати не лише стали військовим лідером, але й визначили нову міжнародну архітектуру. Перемога над нацистською Німеччиною та Японією сприяла піднесенню міжнародного статусу Сполучених Штатів.

Одним з головних досягнень Сполучених Штатів у цей період стало створення Організації Об'єднаних Націй (ООН) у 1945 році з місією підтримання міжнародного миру та безпеки. Після війни Сполучені Штати стали однією з головних держав, яка активно використовувала дипломатію, економічні та військові інструменти для вирішення міжнародних конфліктів. Сполучені Штати запропонували нову модель взаємодії, яка включала економічну допомогу через План Маршалла, створення Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Світового банку, а також підтримку демократії в Європі та в усьому світі[25].

Холодна війна і глобальна стратегія «стримування»

Після закінчення Другої світової війни, і зокрема після створення біполярного світу, Сполучені Штати стали центром протистояння з Радянським Союзом, яке переросло в холодну війну. Цей період вимагав від США розробки нових механізмів управління міжнародними конфліктами, зокрема, шляхом стратегічного стримування Радянського Союзу. Одним з основних інструментів

стало формування військових блоків, таких як НАТО, а також активна підтримка антикомуністичних режимів у різних регіонах світу.

Доктрина «стримування», розроблена Джорджем Кеннаном, стала основою американської зовнішньої політики, спрямованої на обмеження впливу СРСР дипломатичними та військовими засобами. Важливими етапами цього процесу стали Корейська війна (1950-1953), війна у В'єтнамі (1965-1973) та війна в Афганістані (1979-1989), де США безпосередньо або через своїх союзників втручалися в конфлікти з метою недопущення поширення радянського впливу[1][2].

Період після закінчення холодної війни і нові виклики

Після закінчення холодної війни Сполучені Штати залишилися єдиною наддержавою, що призвело до переосмислення їхньої ролі в управлінні міжнародними конфліктами. 1990-ті роки стали періодом, коли Сполучені Штати почали активно використовувати свої дипломатичні, економічні та військові можливості для встановлення нових демократичних норм у світі. Однак з появою нових викликів, таких як тероризм (особливо після терактів 11 вересня 2001 року), Сполучені Штати були змушені адаптувати свою стратегію до умов глобалізації та нових загроз.

Таким чином, формування американської моделі врегулювання міжнародних конфліктів стало результатом багатьох історичних факторів та змін, починаючи від політики ізоляціонізму і закінчуючи глобальним лідерством у післявоєнний період. США адаптували свою стратегію відповідно до змін на світовій арені, що дозволило їм відігравати ключову роль у міжнародних відносинах, використовуючи різноманітні механізми впливу, включаючи дипломатичні, економічні та військові[18].

1.2 Роль США в міжнародних конфліктах у XX - на початку XXI століття

У XX столітті Сполучені Штати Америки стали однією з найвпливовіших і наймогутніших держав світу. Їх роль у міжнародних конфліктах багато в чому визначала хід світової історії, а стратегічні інтереси були пов'язані з необхідністю підтримки національної безпеки, економічного розвитку та захисту демократичних цінностей. Починаючи з першої половини XX століття, США поступово відійшли від політики ізоляціонізму і почали активно втручатися у світові події. Вони стали не лише військовою та економічною потугою, але й однією з ключових держав, що визначали світовий порядок. Роль Сполучених Штатів у міжнародних відносинах і конфліктах змінювалася протягом століття, залежно від міжнародної ситуації, внутрішніх змін і зрушень у балансі сил на планеті[23].

Першим важливим етапом міжнародної участі США стала Перша світова війна, хоча спочатку Сполучені Штати зберігали нейтралітет. Однак після низки економічних і політичних тисків, а також відчуття того, що нейтралітет більше не відповідає інтересам країни, Сполучені Штати вступили у війну на боці Антанти в 1917 році. Однією з причин участі Сполучених Штатів у війні було те, що країна була основним постачальником ресурсів для союзників, а отже, її економіка була тісно пов'язана з перемогою Антанти. Участь США у війні не лише посилила їхній міжнародний вплив, але й дозволила країні претендувати на роль одного з головних архітекторів нового світового порядку після війни. Президент Вудро Вільсон запропонував ідею створення Ліги Націй, яка мала стати основою для забезпечення мирного розвитку світу після війни. Однак через відмову Сенату США приєднатися до Ліги, ідеї Вільсона не були реалізовані на міжнародному рівні. Це стало символом того, що, незважаючи на свою могутність, США не були готові повністю відмовитися від політики ізоляціонізму і взяти на себе постійну відповідальність за глобальні проблеми[10].

У період між двома світовими війнами США повернулися до більш ізоляціоністської зовнішньої політики, хоча продовжували розвивати економічні

та політичні зв'язки. Це не завадило країні стати однією з найбільших фінансових держав світу, яка активно впливала на міжнародні економічні процеси. Однак з початком Другої світової війни ситуація змінилася. Спочатку США намагалися зберігати нейтралітет, але після нападу Японії на Перл-Харбор 7 грудня 1941 року країна вступила у війну. Участь США у Другій світовій війні стала поворотним моментом у світовій політиці: збройні сили США брали участь у ключових битвах на всіх континентах, від Європи до Тихого океану, а фінансова та технічна допомога союзникам стала важливою частиною стратегії перемоги. Завдяки потужній економіці та військовій силі Сполучені Штати стали однією з головних держав-переможниць. Після війни країна взяла активну участь у створенні нової міжнародної архітектури, яка повинна була запобігти повторенню подібних глобальних конфліктів у майбутньому. У 1945 році була створена Організація Об'єднаних Націй, а також інші міжнародні інституції, які повинні були забезпечити мир і стабільність у світі[23][25].

Крім того, під час і після Другої світової війни Сполучені Штати активно впроваджували план економічної допомоги для відбудови європейських країн через так званий План Маршалла, який став важливим інструментом впливу на політичну ситуацію в Європі, особливо в західних країнах, яким загрожувала радянська експансія. Це дозволило США зміцнити свої позиції в Європі та світі, а також консолідувати свою роль у боротьбі з комунізмом.

Закінчення Другої світової війни не означало завершення великих міжнародних конфліктів, а, навпаки, призвело до нового етапу глобального протистояння між двома наддержавами - США та Радянським Союзом, що стало основою для початку «холодної війни». Цей період характеризувався ідеологічним та політичним протистоянням двох блоків: капіталістичного блоку на чолі зі США та соціалістичного блоку на чолі з СРСР. Сполучені Штати почали активно впроваджувати стратегію стримування радянського впливу в різних частинах світу. Під час холодної війни США почали активно втручатися у внутрішні справи

інших країн, підтримуючи антикомуністичні уряди, проводячи військові операції та реалізуючи програми допомоги країнам, яким загрожував радянський вплив. Одними з найвідоміших прикладів військового втручання були Корейська війна (1950-1953) та В'єтнамська війна (1955-1975), де США намагалися стримати поширення комунізму в Південно-Східній Азії. Ці війни були надзвичайно дорогими для Сполучених Штатів, як з точки зору людських втрат, так і політичних наслідків.

Протягом десятиліть холодної війни США використовували широкий спектр методів для досягнення своїх цілей, включаючи військові інтервенції, політичний тиск та економічні санкції. Крім того, саме в цей період був сформований альянс НАТО, що дозволило Сполученим Штатам утримувати стратегічну ініціативу в Європі та протистояти радянській загрозі. Після розпаду Радянського Союзу в 1991 році Сполучені Штати стали єдиною наддержавою, і їхній вплив на світовій арені залишився домінуючим.

Однак ХХ століття не стало останнім етапом залучення США до міжнародних конфліктів. На початку 21-го століття нові виклики у вигляді тероризму та політичної нестабільності в низці країн стали важливими чинниками американської зовнішньої політики. Терористичні атаки на Сполучені Штати 11 вересня 2001 року стали відправною точкою для глобальної війни з тероризмом. США розпочали широкомасштабні військові операції в Афганістані, де була знищена головна база терористів Аль-Каїди, а пізніше в Іраку, де був повалений режим Саддама Хусейна. Війна в Іраку, що почалася в 2003 році, була виправдана пошуком зброї масового знищення, але її наслідки були непередбачуваними. Після падіння Хусейна Ірак загруз у політичній та економічній нестабільності, що призвело до появи нових терористичних угруповань і серйозних соціальних проблем[19][20].

З кожним роком Сполучені Штати все більше залучалися до численних міжнародних конфліктів та миротворчих місій по всьому світу, зокрема в Африці,

на Близькому Сході та в Центральній Азії. Однак нові геополітичні реалії початку 21 століття, пов'язані з посиленням Китаю, Росії та інших країн, знову ставлять під сумнів домінуючий статус Сполучених Штатів у міжнародній політиці.

Тепер, перед обличчям нових глобальних викликів, таких як зміна клімату, кібервійни, глобальні економічні кризи та нові терористичні загрози, Сполучені Штати повинні адаптувати свою зовнішню політику до нових реалій. У цей період Сполучені Штати намагаються не лише зберегти своє лідерство, але й співпрацювати з іншими країнами задля забезпечення глобальної безпеки та розвитку. Однак, незважаючи на нові складнощі та виклики, Сполучені Штати продовжують залишатися важливим гравцем у міжнародних конфліктах і мають значний вплив на формування світового порядку[19][20].

Таким чином, участь Сполучених Штатів у міжнародних конфліктах є важливою частиною світової історії, що відображає не лише їхні амбіції та прагнення до глобального лідерства, а й складну взаємодію з іншими великими державами. Цей процес постійно змінюється та адаптується до нових реалій, зберігаючи стратегічні інтереси Сполучених Штатів та їхній вплив на глобальні політичні, економічні та соціальні процеси[19].

1.3. Основні підходи США до врегулювання конфліктів

Сполучені Штати Америки відіграють важливу роль у глобальних процесах і конфліктах як одна з найбільших і найвпливовіших країн світу. Підходи США до вирішення конфліктів варіюються залежно від конкретних ситуацій, але їх можна узагальнити кількома основними принципами і методами, які поєднують військову силу, дипломатичні зусилля, економічний тиск і сприяння демократичним змінам. Американська зовнішня політика зосереджена на забезпеченні глобальної стабільності та національних інтересів, що може включати як пряме втручання, так і інші стратегії, спрямовані на досягнення мирного врегулювання конфліктів.

Військові інтервенції як основний інструмент. Однією з найпоширеніших стратегій США для вирішення міжнародних конфліктів є застосування військової сили, особливо коли вони вважають, що мирне врегулювання конфлікту неможливе або неефективне. Військове втручання США часто сприймається як спосіб забезпечення глобальної безпеки та запобігання ескалації конфлікту. Це втручання може бути у формі односторонніх операцій або у складі міжнародних коаліцій. Одним з найяскравіших прикладів є війна в Іраку 2003 року, коли Сполучені Штати та їхні союзники вторглися в країну, щоб усунути режим Саддама Хусейна, який, на думку американських лідерів, володів зброєю масового знищення. Хоча військова інтервенція принесла швидку військову перемогу, вона призвела до тривалого і непередбачуваного конфлікту, який охопив всю країну і, як наслідок, спричинив довготривалу гуманітарну кризу і регіональну нестабільність[18][20].

З іншого боку, США також активно застосовують військову силу в миротворчих місіях, де вона виступає стабілізуючою силою після завершення бойових дій. До таких операцій належать, наприклад, місії в Косово та Боснії, де американські війська брали участь у забезпеченні миру після закінчення громадянських воєн у цих регіонах. Однак досвід показує, що військове втручання не завжди забезпечує довгострокову стабільність, і навіть коли конфлікт тимчасово вирішується, країна може залишатися в стані політичної або економічної нестабільності, що вимагає постійної міжнародної підтримки і нагляду[23].

Дипломатія та міжнародні угоди. Сполучені Штати також активно використовують дипломатичні інструменти для вирішення конфліктів. Американські дипломати часто виступають посередниками у складних міжнародних переговорах і підтримують політичні процеси, спрямовані на мирне врегулювання конфліктів. США неодноразово вдавалися до посередницьких ініціатив, наприклад, під час мирних переговорів між Ізраїлем та Палестиною, а

також у процесі врегулювання конфлікту на Балканах. Американська дипломатія спрямована не лише на посередництво, а й на створення міжнародних коаліцій для реалізації мирних угод. Іноді США виступають гарантом мирних домовленостей, що дозволяє змінити динаміку конфлікту. Наприклад, США активно підтримували мирний процес у Південному Судані, що допомогло досягти певних результатів, хоча й не без труднощів.

Дипломатичні зусилля також включають застосування міжнародних норм і санкцій. США часто підтримують резолюції ООН та інші міжнародні ініціативи, спрямовані на запобігання війнам і створення механізмів мирного врегулювання конфліктів. Однак дипломатичні стратегії США можуть зіткнутися з проблемами, особливо коли інші держави або групи відмовляються вести переговори або не виконують домовленості, що часто призводить до розчарування і необхідності використовувати інші засоби тиску[10].

Економічні санкції та економічний тиск. Одним з найважливіших інструментів зовнішньої політики США є економічні санкції. Санкції використовуються для тиску на країни чи організації, які порушують міжнародні норми або загрожують безпеці США та їхніх союзників. Вони можуть бути спрямовані проти конкретних осіб або урядів через відмову в доступі до міжнародних фінансових ресурсів, заморожування активів, обмеження торгівлі або заборону на постачання певних товарів і технологій. Протягом останніх десятиліть Сполучені Штати запровадили санкції проти таких країн, як Іран, Північна Корея, Росія, а також низки країн, які підтримують тероризм або порушують права людини. Санкції - це інструмент, який дозволяє Сполученим Штатам чинити тиск без необхідності військового втручання. Однак, як і у випадку з військовими операціями, ефективність санкцій не завжди очевидна, оскільки санкції часто не призводять до змін у політиці урядів країн, проти яких вони спрямовані. У таких випадках санкції можуть мати негативні соціально-

економічні наслідки для населення, не завжди змінюючи політичну поведінку правлячих режимів[19].

Підтримка демократичних процесів і зміцнення інститутів. Політика США сприяє демократичним змінам у країнах, які пережили конфлікти або перебувають у процесі постконфліктного відновлення. Сполучені Штати активно сприяють встановленню стабільних демократичних інститутів, дотриманню прав людини та розвитку громадянського суспільства через фінансову підтримку, технічну допомогу та пряму адвокацію реформ у країнах, що виходять з воєнних конфліктів. Уряд США активно підтримує вільні та чесні вибори в країнах, які щойно розпочали процеси демократизації після громадянських війн, політичних криз чи авторитарних режимів. Прикладом цього є підтримка демократичних перетворень в Україні, де Сполучені Штати допомагають реформувати правоохоронні органи, судову систему та освіту, а також організувати прозорі вибори[18][27].

Гуманітарні місії та допомога постраждалим країнам. Сполучені Штати мають довгу історію надання гуманітарної допомоги країнам, що постраждали від конфліктів, стихійних лих чи інших надзвичайних ситуацій. Гуманітарні місії включають надання медичних послуг, розподіл продовольства, води, ремонт інфраструктури та інші базові потреби, щоб допомогти людям пережити кризу. Однак гуманітарна допомога, на жаль, не завжди може бути ефективною в умовах затяжних конфліктів, коли доступ до постраждалих районів обмежений або існують серйозні загрози безпеці гуманітарних працівників.

Таким чином, основні підходи США до врегулювання конфліктів є складною та багатогранною стратегією, яка включає не лише застосування військової сили, але й дипломатію, економічний тиск, гуманітарну допомогу та підтримку демократичних процесів. Сполучені Штати намагаються збалансувати ці інструменти, використовуючи їх залежно від характеру конфлікту, враховуючи при цьому можливі ризики та наслідки. Хоча ці стратегії мали певний успіх, вони

не завжди гарантують довгострокову стабільність, а результат часто залежить від багатьох факторів, зокрема від готовності інших держав та міжнародних акторів до співпраці[20].

РОЗДІЛ 2. СУТНІСТЬ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ УПРАВЛІННЯ МІЖНАРОДНИМИ КОНФЛІКТАМИ

2.1. Політичні, економічні та військові механізми впливу

Успіх мирного вирішення може вимагати комплексного підходу, що поєднує дипломатію, економічний тиск і, якщо необхідно, насильницькі дії. Добре відома так звана «американська модель» вирішення міжнародних конфліктів, тобто проведення мирного переговорного процесу. Модель визначається певними характеристиками та підходами, притаманними зовнішній політиці США. Основна ідея цієї моделі – поєднання дипломатії, економічного тиску та застосування сили, якщо це необхідно.

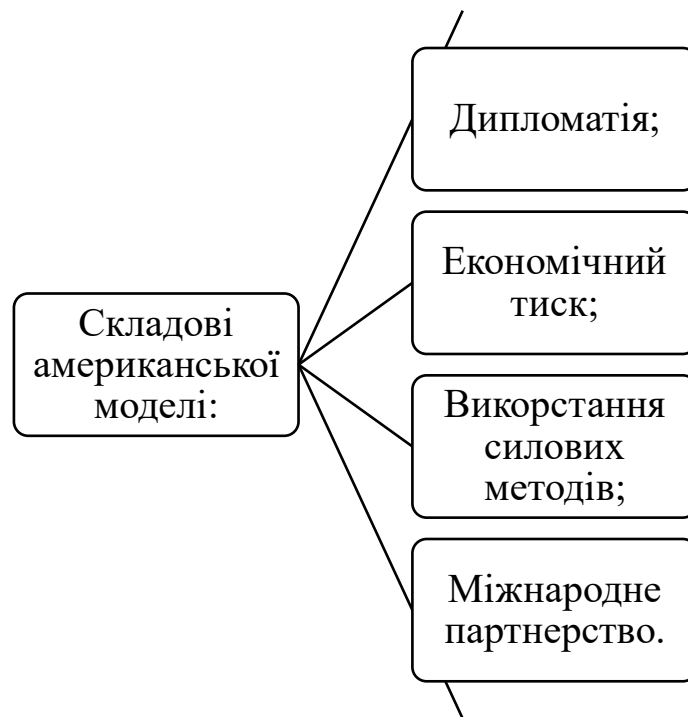

Рис.2.1 - Складові елементи американських моделі врегулювання
міжнародних конфліктів

Джерело: складено автором на основі [12]

Американська модель покликана побудувати широкий коаліційний підхід до вирішення проблем за участю різних країн і міжнародних організацій. Важливим аспектом є інклюзивність, прагнення до міжнародної співпраці та партнерства заради стабільності та миру у світі. Насправді можна помітити, що американський підхід до вирішення міжнародних конфліктів характеризується кількома ключовими рисами [18].

По-перше, Сполучені Штати виступають за застосування сили лише як крайній засіб і віддають перевагу дипломатії та міжнародним переговорам.

Другий аспект – акцент на створенні широких міжнародних коаліцій і альянсів для спільного вирішення проблем. Америка вважає, що співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями є важливою для досягнення стабільності та безпеки.

Третій елемент — це підтримка інституцій, таких як ООН, які вважаються важливими для вирішення глобальних викликів. Зокрема, американська зовнішня політика базується на принципах міжнародного права та участі в міжнародних механізмах. Загалом американський підхід зосереджується на співпраці, дипломатії та застосуванні сили лише там, де це необхідно для підтримки міжнародної безпеки та стабільності.

Найпоширенішою тактикою вирішення або передбачення міжнародних конфліктів є використання «м'якої сили», сучасної моделі. Дії «м'якої сили» в дипломатії розглядаються як цивілізаційний засіб впливу на міжнародні конфлікти з метою їх вирішення. Цей підхід характеризується стратегією вирішення конфлікту за допомогою переконання, заснованого на поширенні ідей, цінностей, норм, законів і культурних аспектів.

Термін «м'яка сила» походить від англійського «soft power», який Джозеф Най запровадив у другій половині 1980-х років. «М'яка сила» визначається як форма політичної влади, яка досягає бажаних результатів шляхом добровільної

участі, емпатії та залучення, на відміну від «жорсткої сили», яка використовує примус [34].

«М'яка» і «жорстка» сила — це два різні підходи до дипломатичного вирішення міжнародних конфліктів (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 - Порівняльна характеристика «м'якої» та «жорсткої» сили при регулювання міжнародних конфліктів

Критерій	М'яка сила	Жорстка сила
Ціль	створення партнерських відносин, вирішення конфліктів через переконання та діалог	змінна поведінки іншого актора шляхом тиску, примусу або демонстрації сили
Основна суть	ґрунтується на привабливості культурних, ціннісних та ідеологічних чинників	ґрунтується на застосуванні сили — економічної чи військової — для досягнення цілей
Інструменти	культурна дипломатія, міжнародні обміни, просування ідеалів, гуманітарна підтримка	бройні втручання, санкції, торгові обмеження, економічне шантажування
Ефективність	сприяє побудові привабливих та стабільних відносин, підвищує міжнародну довіру	Може швидко впливати на ситуацію, однак часто викликає супротив та політичні втрати
Сфери застосування	для налагодження співпраці, розв'язання глобальних викликів мирним шляхом	використовується у випадках кризи, коли інші методи вичерпано або вони не діють

Джерело: складено автором на основі [28]

Обидва підходи можуть бути використані в залежності від ситуації, і їх поєднання може представляти ефективну стратегію вирішення міжнародних конфліктів.

У сучасному світі держави використовують різні інструменти впливу, щоб досягати своїх зовнішньополітичних цілей. Одні країни обирають м'яку силу, апелюючи до культурної привабливості, гуманітарних ініціатив та спільних цінностей. Інші — вдаються до жорсткої сили, застосовуючи економічний або військовий тиск для досягнення стратегічних результатів. У таблиці нижче зібрано конкретні приклади реалізації обох концепцій у діяльності провідних держав світу [6].

Таблиця 2.2 - Приклади застосування м'якої та жорсткої сили

Країна	Приклади м'якої сили	Приклади жорсткої сили
ША	світні програми (Фулбрайт), глобальний вплив культури через Голлівуд, бренди, ідеї	військові кампанії в Іраку та Афганістані, санкції проти Ірану, втручання у світові конфлікти
Японія	популяризація традицій, аніме, японської кухні, технологій	санкції проти Північної Кореї, участь у безпекових місіях під гідією ООН
Південна Корея	вітове поширення К-поп, фільмів, моди, культурні обміни	торгові обмеження у відповідь на політичні загрози
Франція	Дипломатія вишиванки», культурні заходи за кордоном, просування наративів правди	оборонна протидія агресії РФ, дипломатичні санкційні ініціативи проти країни-агресора
Китай	Інститути Конфуція, залучення країн до «Поясу і шляху», технологічна експансія	торговий тиск на Тайвань та Австралію, військові погрози в регіоні Південно-Китайського моря
Ізраїль	інновації у сфері технологій, медичних розробок, гуманітарна допомога	військові операції у відповідь на загрози терористичних груп

Джерело: складено автором на основі [16]

Як видно з таблиці, м'яка та жорстка сила не є взаємовиключними, а часто застосовуються в комплексі залежно від цілей, контексту та геополітичної ситуації. Наприклад, Сполучені Штати одночасно підтримують глобальну культурну присутність і не цураються силових методів у зовнішній політиці.

Україна ж, перебуваючи в умовах війни, активно розвиває культурну дипломатію, зміцнюючи міжнародну підтримку і формуючи позитивний імідж у світі.

Використання обох типів сили свідчить про багатовекторність сучасної дипломатії та важливість поєднання переконання і стримування як інструментів глобального впливу.

Отже, сучасна дипломатична практика демонструє чітку тенденцію до комплексного підходу у врегулюванні міжнародних конфліктів. Застосування лише одного інструменту впливу — чи то виключно жорсткої, чи суто м'якої сили — вже не є достатньо ефективним для досягнення стабільних результатів у складному глобальному середовищі. Ефективність зовнішньополітичної стратегії значною мірою залежить від здатності держави гнучко комбінувати засоби тиску та переконання, санкції та культурний вплив, військову присутність і гуманітарні ініціативи.

Американська модель, яка стала зразком для багатьох країн, яскраво ілюструє таке поєднання — від дипломатії й економічних важелів до готовності застосувати силу як крайній засіб. Водночас все більшого значення набуває м'яка сила — не як заміна жорсткій, а як інструмент попередження конфліктів, формування довіри та побудови стабільного міжнародного порядку.

Приклади провідних держав світу підтверджують: на сучасному етапі міжнародних відносин найуспішнішою є саме та стратегія, яка здатна ефективно балансувати між переконанням і стримуванням, партнерством і тиском. Саме така збалансованість дозволяє не лише реагувати на виклики, а й формувати глобальний порядок, що ґрунтується на принципах відповідальності, співпраці та миру.

2.2. Дипломатичні інструменти та роль міжнародних організацій

Американська модель врегулювання міжнародних конфліктів вирізняється активним поєднанням публічної дипломатії, інституційного впливу та військової присутності. Вона є результатом еволюції стратегічного мислення США у відповідь на глобальні виклики, починаючи з періоду Холодної війни та до сучасності. США не просто використовують дипломатичні інструменти — вони інституціоналізують вплив, формуючи інструменти глобального управління через міжнародні організації, такі як ООН, НАТО, МВФ тощо.

Дипломатичні інструменти США охоплюють широкий спектр заходів, спрямованих на формування позитивного іміджу країни та просування її національних інтересів. Одним із ключових елементів є публічна дипломатія, яка включає культурні та освітні обміни, інформаційні кампанії та використання сучасних комунікаційних технологій. Наприклад, програми академічних обмінів, такі як програма Фулбрайта, сприяють зміцненню міжкультурних зв'язків та поширенню американських цінностей за кордоном [20].

Важливу роль відіграє також цифрова дипломатія, яка використовує потенціал інтернету та соціальних мереж для взаємодії з міжнародною аудиторією. Адміністрація президента Дональда Трампа активно застосовувала платформи, такі як Twitter, для безпосереднього спілкування з громадянами інших країн, що дозволяло оперативно реагувати на події та формувати громадську думку [36].

У центрі цієї моделі — інтеграція «м'якої» та «жорсткої» сили, де дипломатія стає не лише інструментом перемовин, але і засобом формування міжнародної думки, правових рамок і навіть умов мирного врегулювання на американських умовах.

На відміну від класичного підходу, що обмежується двосторонніми перемовинами, США створили багатовекторну систему дипломатичних інструментів, адаптовану до політичної динаміки сучасного світу.

Таблиця 2.3 - Основні дипломатичні інструменти США

Інструмент	Опис	Приклад використання
Культурна дипломатія	Вплив на громадську думку, поширення стратегічного наративу через ЗМІ, культурні програми, соцмережі	радіо "Вільна Європа", Voice of America, студентські обміни Fulbright
Економічна дипломатія	Санкції, фінансова допомога, інвестування в обмін на політичні поступки	План Маршалла (1947), сучасні санкції проти Росії, допомога Україні через USAID
Військова дипломатія	Використання військових інструментів у межах операцій, навчань, або інших втручань	Військові операції в Іраку, Афганістані, підтримка НАТО на східному фланзі
Інституційна дипломатія	Використання міжнародних організацій для оформлення зовнішньої політики як частини глобального консенсусу	Резолюції ООН щодо Ірану, голосування в Раді Безпечності ООН, засідання G7

Джерело: складено автором на основі [32]

Усі ці інструменти взаємодіють — наприклад, економічні санкції часто узгоджуються в рамках ООН, але підкріплюються інформаційною кампанією, а в разі необхідності — і військовою присутністю. Це забезпечує багатоканальний тиск на об'єкт впливу.

Сполучені Штати також надають великого значення співпраці з міжнародними організаціями, такими як Організація Об'єднаних Націй, НАТО та Світова організація торгівлі. Участь у цих структурах дозволяє США легітимізувати свої дії на міжнародній арені та забезпечувати підтримку союзників у вирішенні конфліктів. Зокрема, через механізми ООН Сполучені Штати беруть участь у миротворчих операціях та санкційних режимах, спрямованих на врегулювання кризових ситуацій.

Американська дипломатія ґрунтується на тому, щоб міжнародні інституції виступали ретрансляторами американських цінностей, легітимізуючи дію США як «рішення світової спільноти». Це — фундамент «інституційної дипломатії».

Таблиця 2.4 - Міжнародні організації в американській моделі

Організація	Роль США	Вплив на конфлікти
ООН (UN)	постійний член Ради Безпеки з правом вето, найбільший донор миротворчих операцій	ініціація або блокування резолюцій щодо конфліктів, наприклад, у Сирії
НАТО	лідерська держава, домінування у військовій стратегії	інтервенції в Косово, Афганістані; стримування Росії
МВФ, Світовий банк	встановлюють умови кредитування	економічна стабілізація конфліктних регіонів: Латинська Америка, Україна
БСЄ	співорганізатор безпекових ініціатив, спостерігач	Пісія в Україні (з 2014), розслідування порушень прав людини

Джерело: складено автором на основі [33]

США маневрують між прямою участю та делегуванням впливу — наприклад, у випадку конфліктів на Балканах чи в Африці вони можуть діяти через багатосторонні інституції, водночас підтримуючи обрані режими фінансово або через зброю.

Історія американської дипломатії — це історія адаптації. США завжди реагували на виклики часу, змінюючи акценти: від ідеологічного протистояння до превентивної безпеки, від відкритої сили — до цифрової дипломатії.

У 1950-х роках. Метою уряду США було створення союзу демократичних держав шляхом виховання тих категорій громадян, які б забезпечили формування громадської думки за певний термін, а не за 10-20 років. Це відкинуло молодь на друге місце. Однак наприкінці 1960-х років, коли студентський рух охопив багато європейських країн, США знову зіткнулися з проблемою виховання лояльної

європейської молоді. Лише тоді кількість студентів на програмах публічної дипломатії перевищила кількість представників європейської еліти [14].

Таблиця 2.5 - Етапи дипломатичної трансформації США

Період	Ключові риси дипломатії	Приклади
1947–1991	Ідеологічне протистояння, глобальні воєнні операції, ядерний стримувальний фактор	доктрина Трумена, Берлінська криза, В'єтнам
1991–2001	Ера однополюсності: дипломатія „нового світового порядку”	Госперемога, Ірак (1991), перша розширена ООН-інтервенція
2001–2011	Війна з терором, використання міжнародних правових рамок для виправдання інтервенцій	Ірак (2003), Афганістан, антивоєнний акт
2011–дотепер	Гібридна дипломатія: кібервійна, санкції, конкуренція з Китаєм	Київська угода, підтримка України, TikTok/WeChat-дебати

Джерело: складено автором на основі [9]

Створення, розширення і зміцнення Союзу демократичних держав вимагали здійснення демократичних перетворень у Німеччині. Мета програм публічної дипломатії полягала в тому, щоб заохотити німецьке населення прийняти позитивне ставлення до принципів демократії.

Політика переорієнтації світогляду громадян отримала офіційну назву «перевиховання» і полягала в зміні політичної культури Німеччини через систему освіти та пропаганді подальшої інтеграції цієї країни в Союз демократичних держав. Немає іншої країни у світі, на політичний розвиток якої так сильно вплинули Сполучені Штати, як післявоєнна Німеччина. Ця обставина була пов'язана з реаліями холодної війни, в епіцентрі подій якої опинилася роз'єднана Німеччина. У листуванні з дипломатами з питань публічної дипломатії МЗС давно підкреслювало, що його програми не повинні дозволяти СРСР поширювати свій вплив на Західну Німеччину, інакше вся Європа опиниться під впливом

радянської ідеології. Сполученим Штатам вдалося зробити значний внесок у досягнення цієї мети.

Інформаційне агентство США здійснило найбільший проект з перекладу американської літератури німецькою мовою в Німеччині. За два роки з 1953 по 1955 рік було перекладено понад 340 творів американської літератури. Крім того, за допомогою грантів Інформаційного агентства США американські видавці з 1955 по 1989 рік щорічно видавали понад мільйон книжок німецькою мовою та експортували їх до Німеччини [5].

Цей проект мав небувалий успіх, адже Німеччина залишається однією з країн, де твори американської літератури користуються найбільшим попитом.

Ще одним грандіозним проектом інформаційного агентства стало відкриття мережі американських інформаційних центрів у Німеччині. У кожному великому місті Німеччини був відкритий так званий Америка-Хаус, де розповсюджувалися фільми, книги та інша інформація про Сполучені Штати. До возз'єднання в Німеччині було близько 140 таких центрів. Зараз їх набагато більше [8].

Серед європейських країн Німеччина посіла перше місце за кількістю громадян, які навчаються в США за програмами американського уряду з обміну.

Щорічно понад 5000 громадян Німеччини, особливо молоді, навчаються в США. Більшість із них вивчали принципи американської політичної системи, Конституцію тощо.

Інші проекти публічної дипломатії, такі як поширення американського джазу, рок-музики та голлівудських фільмів, проекти зміни архітектури, міського пейзажу, будівництва автомагістралей тощо, були успішно реалізовані в Німеччині за американським зразком, що призвело до помітної американізації німецького суспільства, політичної системи та політичної культури німців.

Ці європейські проекти стали першою широкомасштабною діяльністю публічної дипломатії Сполучених Штатів. Вони досягли своєї головної мети: припинили вплив антиамериканської ідеології в країнах Західної Європи. У

результаті такої проектної діяльності публічній дипломатії США вдалося демократизувати та американізувати країни Західної Європи та припинити вплив радянської ідеології в цьому регіоні. До початку 1960-х років. Американський уряд зрозумів, що проекти європейської публічної дипломатії можна згорнути, а ресурси натомість перемістити в інші регіони, такі як Близький Схід, Африка, Латинська Америка, країни Східної Європи та СРСР [31].

Процеси деколонізації, створення незалежних держав на території колишніх європейських колоній в Азії, Африці, Латинській Америці та на Близькому Сході, а також політичні процеси, що ведуть до завоювання нових держав, об'єктивно підштовхували США та СРСР до розширення свого впливу в усіх регіонах та створення союзників шляхом підтримки національних рухів, військових переворотів тощо [14].

Така політика вимагала мобілізації ресурсів м'якої сили, щоб утримати країни, що розвиваються, у своєму блоці та здійснити необхідні політичні, економічні та освітні реформи на основі їхніх ідеологічних уподобань.

У вересні 1961 року план Маршалла для країн, що розвиваються, був схвалений Конгресом у формі Закону про іноземну допомогу. Питання допомоги країнам, що розвиваються, було не лише економічним. У рамках економічної та технічної допомоги закон встановив масштабні програми навчання бізнесменів, менеджерів, фермерів тощо, а також представників збройних сил країн, що розвиваються. Програми підготовки спеціалістів і представників роти називали «технічними програмами», а підготовки офіцерів і солдатів — «програмами військової підготовки» [37].

Закон торкнувся країн Латинської Америки, Близького Сходу та Азіатсько-Тихоокеанського регіону. Закон про допомогу розвитку залишається в силі. Він об'єднав усі навчальні програми, які були запроваджені в різний час окремими постановами.

Закон містить такі розділи [6]:

- 1) Програми розвитку освіти за кордоном;
- 2) Програми міжнародної військової підготовки;
- 3) Програми розвитку демократії в різних регіонах світу.

У рамках цих програм уряд США розробив спеціальні програми підготовки спеціалістів: у першому випадку для академічних кіл; у другому - військовослужбовці та студенти; у третьому випадку державні службовці та політики.

Для реалізації різноманітних програм публічної дипломатії в країнах, що розвиваються, при Міністерстві закордонних справ була створена спеціальна організація – Агентство міжнародного розвитку.

Нова організація включала такі департаменти, як Адміністрація економічного співробітництва, заснована в 1948 році для реалізації плану Маршалла, Агентство взаємної безпеки, засноване в 1951 році для реалізації програм підготовки та військової допомоги, Адміністрація закордонних операцій, заснована в 1953 році для моніторингу та впровадження всіх існуючих програм допомоги США та пов'язаних проектів у сфері освіти та інформації, і, нарешті, Адміністрація міжнародного співробітництва, заснована в 1955 році для реалізації програм допомоги в невійськовий сектор. Іншими словами, адміністрація Кеннеді об'єднала всі програми та агентства, пов'язані з іноземною допомогою, у новий закон та агентство [17].

Наріжним каменем усіх програм іноземної допомоги була освіта, оскільки, на думку уряду США, вони забезпечували проведення реформ у всіх сферах – політиці, економіці, культурі та освіті.

У складі агентства створені регіональні та так звані функціональні відділи. Перші відповідали за підтримку країн у таких регіонах, як Африка, Близький Схід і Південна Азія, Азіатсько-Тихоокеанський регіон і Латинська Америка.

Час 1960-х років. стала найпліднішим проектом піару США в країнах Латинської Америки. До початку 1960-х років. Сполучені Штати визнали, що

комуністичний вплив на Кубі загрожує інтересам США на латиноамериканському континенті [39].

Американська публічна дипломатія була зосереджена на дев'ятнадцяти країнах Латинської Америки (за винятком Куби) і мала три відмінні риси, які відрізняли цю політику від політики США в інших регіонах. По-перше, це високий рівень активності американських компаній у країнах регіону з підготовки латиноамериканських менеджерів у сфері економіки та бізнес-адміністрування. По-друге, масштабна підготовка представників збройних сил країн Латинської Америки, чисельність яких у кілька разів перевищувала кількість учасників академічного обміну. По-третє, інтенсивне навчання латиноамериканської молоді в США. Вважалося, що юнаки тренувалися в США в 1960-х роках. А через 20-30 років представники бізнесу очолитимуть інтеграційні процеси в регіоні, а військові спеціалісти забезпечуватимуть оборонний союз у Західній півкулі [8].

Американські компанії брали активну участь у навчальних програмах для менеджерів і студентів, у розвитку системи вищої освіти в регіоні.

Наприкінці 1970-х — на початку 1980-х років дисидентський рух у країнах Східної Європи набув ще більшої сили завдяки Гельсінкським угодам. Якщо Сполучені Штати вплинули на розвиток демократії та падіння комунізму в країнах Східної Європи, то головним чином через Гельсінський процес, який дозволив американському уряду вимагати від СРСР дотримання прав людини [19].

Зовнішньополітична концепція захисту прав людини була фундаментальною для президента Картера і включала широку підтримку різноманітних демократичних рухів у всьому світі. Картер вважав, що економічна, технічна, військова та освітня підтримка інших країн повинна створити умови для дотримання прав людини.

Для реалізації нових програм у МЗС було створено спеціальний департамент з прав людини, який координував пропагандистські програми інформаційного агентства та ЦРУ з програмами міжнародного обміну. Відділ розробив шляхи

реалізації концепції Картера в кожній країні. У вересні 1977 року Рада національної безпеки разом з представниками цього відомства погодила питання про пріоритетну країну східноєвропейського блоку, в якій були б можливі різні форми підтримки дисидентського руху через обміни в галузі культури, освіти, а також через радіопропаганду [20].

Країною фокусу була названа Польща, за нею Румунія та Угорщина. У результаті прийнятих рішень Сполучені Штати почали підтримувати польські дисидентські організації, такі як Рух захисту прав людини і громадянина, Комітет захисту робітників, Летючий університет, а згодом і Солідарність. Летючий університет стане центром неформальної та альтернативної вищої освіти. Професори університету читали лекції та семінари для прогресивної молоді приватно – вдома чи в церкві. Університет організовував виставки, налагоджував контакти з країнами Західної Європи, видавав книги та журнал.

У 1983 році Сполучені Штати заснували Національний фонд підтримки демократії, метою якого було надання громадської підтримки організаціям, які працюють над розвитком ліберальних інститутів у комуністичних країнах. Була створена спеціальна група планування публічної дипломатії, а один із постійних комітетів групи розробив програми фінансової допомоги та навчання демократично налаштованого населення країн Східної Європи. Слово «організація» було основною відмінністю між підходами попередніх адміністрацій США та адміністрації республіканців. Рейган. Стрижнем публічної дипломатії Р. Рейгана було не поширення ідей, а створення в країнах Східної Європи цілком конкретних неурядових організацій, діяльність яких була спрямована на демократизацію політичного режиму [26].

У листопаді 1989 р. Дж. Буш підписав відомий Акт про підтримку демократій у Східній Європі (SEED), у 1990 р. колишні союзники по антигітлерівській коаліції підписали угоду про возз'єднання Німеччини, і, нарешті, у 1991 р. розпався СРСР. Ці дати вважаються завершенням епохи холодної війни, і

з цього моменту публічна дипломатія США була спрямована на відкрите формування структур демократичного суспільства та американізацію нових держав Східної Європи [7].

Час 1990-х років. були свідками найскладніших подій на світовій арені. Зникнення СРСР як найбільшого ідеологічного ворога Сполучених Штатів, розпад Східного блоку, швидка демократизація країн Східної Європи та поява нових незалежних держав на території колишнього СРСР заклали основу для трансформації публічної дипломатії США.

Його програми та інституції все більше сприймалися американським суспільством як пережитки холодної війни, які слід знищити або реформувати.

Інформаційне агентство США Агентство міжнародного розвитку раптово опинилося в сюжеті та викликало критику з боку американців, членів Конгресу та ЗМІ. У цей період ці агентства зазнали глибокої реструктуризації, їх фінансування було урізано Конгресом, а Інформаційне агентство врешті-решт було закрито в 1999 році. Загалом можна сказати, як розгорталася публічна дипломатія США в 1990-х і на початку 2000-х років. пройшов етап трансформації [19].

З 1995-1996рр. Конгрес США та уряд США почали висловлювати стурбованість можливим відродженням російського імперіалізму, тобто бажанням Росії впливати на країни колишнього СРСР. На думку конгресменів, ознаки нового російського імперіалізму підтверджуються: включенням до зовнішньополітичної доктрини Росії права захисту інтересів російських громадян, які проживають на території інших республік СНД; Протистояння прагненню США взяти під контроль ядерну зброю України; втручання Росії в громадянську війну в Таджикистані та встановлення там промосковського режиму; Втручання російської держави у внутрішні справи Молдови, Грузії та ін [38].

Крім того, Вашингтон був стурбований прагненням російського уряду протидіяти поширенню впливу США на інші країни колишнього СРСР. Своєчасна

підтримка країн колишнього СРСР і розвиток проамериканської демократії могли б забезпечити повне відділення від російського впливу.

Уряд США визначив 12 пострадянських держав об'єктами публічної дипломатії. До початку 2000-х років. Понад 100 000 громадян з усіх 12 країн СНД взяли участь у навчальних програмах уряду США для лідерів НУО, ЗМІ та урядовців. Багато випускників американських програм все ще обіймають високі державні посади в уряді, банках і партійних організаціях.

Варто підкреслити, що американська дипломатія не обов'язково має на меті деескалацію, її першочергове завдання — керування динамікою конфлікту в спосіб, вигідний США. Це означає [14]:

- контроль над наслідками;
- формування «легітимного наративу»;
- витіснення конкурентів (особливо Китаю та РФ) з регіону;
- «м'яка окупація» через економічну або культурну присутність.

Отже, американська модель дипломатії — це не лише інструмент, це система управління міжнародним простором. Вона базується на симбіозі офіційної дипломатії, контролю над глобальними інституціями та віртуозному використанні символів, інформації та права. Міжнародні організації в цій системі — не мета, а засіб впливу, а конфлікти — не виняток, а інструмент реалізації впливу.

Американська модель дипломатичного впливу демонструє унікальний приклад інтеграції м'якої та жорсткої сили в системі глобального управління, де дипломатія виконує не лише роль перемовного процесу, а й перетворюється на вивірений механізм стратегічного домінування. Від самого початку Холодної війни США будували систему впливу, яка поєднувала інформаційні, культурні, економічні та військово-політичні інструменти, перетворюючи їх на єдиний архітектурний проєкт управління конфліктами на світовій арені.

Особливістю цієї моделі є те, що вона не обмежується двосторонніми переговорами або класичними формами дипломатії. Її сила — у масштабному

залученні міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО, МВФ, Світовий банк, які виступають не як нейтральні актори, а як транслятори американського підходу до врегулювання конфліктів. Саме через ці інституції США формують міжнародний порядок, просувають власні правила гри та легітимізують свою зовнішню політику [36].

Ретельно вибудовані дипломатичні інструменти США — від публічної дипломатії, інформаційного впливу, культурних проєктів до програм обміну й військово-економічного стимулювання — не лише зміцнюють позиції країни у світі, а й перетворюють її зовнішню політику на систему управління регіональними кризами. Багаторівнева структура взаємодії з міжнародними організаціями дозволяє США виступати як модератор глобальних процесів, використовуючи конфлікти не як загрози, а як можливості для розширення впливу.

Таким чином, американська модель врегулювання міжнародних конфліктів — це багатофункціональний механізм, що поєднує дипломатичні, економічні, культурні та військові інструменти з глобальною мережею інституційного впливу. Вона не є реактивною, а радше проактивною: передбачає, формує, керує і, зрештою, трансформує середовище відповідно до стратегічних інтересів США. У такій системі дипломатія не є засобом уникнення конфлікту, а інструментом його осмисленого контролю. Це робить американську модель унікальним феноменом сучасної міжнародної політики, де дипломатія — це вже не лише мова миру, а й знаряддя глобального переформатування.

2.3. Кейси застосування моделі: Балкани, Близький Схід, Україна

Американська модель управління конфліктами не є абстрактною теорією — вона випробувана в десятках реальних кейсів, кожен з яких підтверджує її гнучкість, здатність до адаптації та стратегічну спрямованість. Нижче розглянемо

три ключові регіони, де ця модель застосовувалася комплексно — з використанням дипломатії, міжнародних інституцій, військової сили та економічного впливу.

Балкани: Югославський конфлікт та інтервенція в Косово (1990–2000). Розпад Югославії став одним із перших великих викликів для нової американської дипломатії в постбіполярному світі. Це був період, коли Сполучені Штати вже не мали системного опонента, як за часів СРСР, і могли реалізовувати нову концепцію міжнародного втручання: не лише для стримування, а для реконструкції порядку. Балкани стали полігоном для тестування американської моделі гібридної дипломатії, в якій поєдналися військова сила, публічна легітимація, участь міжнародних організацій та постконфліктне врегулювання [38].

Розпад СФРЮ у 1991–1992 роках призвів до низки конфліктів — у Хорватії, Боснії і Герцеговині, а згодом у Косово. Спершу США займали переважно спостережну позицію, дозволяючи Європейському Союзу та ООН спробувати владнати кризу. Проте пасивність ООН та жорстокість етнічних чисток (зокрема в Сребрениці, 1995) змусили США взяти ініціативу в свої руки. Саме тоді починає проявлятися нова логіка дій: «інтервенція заради гуманітарного порятунку», яка стане характерною для американської зовнішньої політики наприкінці 1990-х [32].

У 1999 році розпочалась НАТОвська операція «Союзна сила» (Allied Force) — повітряна кампанія проти Югославії без мандату Ради Безпеки ООН, але під гаслом гуманітарного втручання для припинення етнічних чисток у Косово.

Таблиця 2.6 - Американська модель у балканському кейсі

Компонент моделі	Прояв у балканському конфлікті
публічна дипломатія	ША активно формували образ «гуманітарного ятвітника» через медіа. Білл Клінтон публічно обґрунтовував удари як моральний обов'язок.
інституційна дипломатія	ША спочатку діяли в рамках ООН та ОБСЄ, проте після їхньої неефективності взяли курс на використання

	АТО.
військовий компонент	операція «Союзна сила» стала першим випадком, коли АТО застосувала силу без схвалення ООН , що змінило практику міжнародного права.
постконфліктне управління	ША брали участь у створенні тимчасових адміністрацій (UNMIK) та структур реформування правосуддя після війни.
Міжнародна коаліція	операцію підтримали 19 країн НАТО. США забезпечили логістику, авіацію, розвідку.

Джерело: складено автором на основі [33]

Цей кейс особливо важливий тим, що вперше США відкрито проігнорували Радку Безпеки ООН, вважаючи, що етичні норми (запобігання геноциду) мають перевагу над юридичними процедурами. Таким чином, Балкани стали лабораторією випробування американської концепції «гуманітарного втручання без дозволу».

Окрім військової присутності, США діяли через потужні інформаційні кампанії, формуючи громадську думку як у себе в країні, так і на міжнародному рівні. Роль медіа була ключовою: вона легітимізувала інтервенцію в очах західного суспільства [27].

США також наполягали на застосуванні «керованого суверенітету» — тимчасового обмеження незалежності держави (наприклад, через адміністрацію UNMIK у Косово) з метою стабілізації ситуації. Таким чином, управління після конфлікту також стало частиною дипломатії.

Отже, Балканський конфлікт, а особливо косовська кампанія, став першим прикладом повноформатного застосування американської моделі, де поєднано:

- провал інституцій ООН → заміна на дієвішу організацію (НАТО);
- гуманітарний наратив → легітимація втручання без мандату;
- поєднання військової сили, публічної дипломатії, постконфліктного управління.

Цей кейс показав, що США можуть замінити міжнародне право політичною доцільністю, формуючи нову норму глобального втручання. Балкани стали прецедентом, який відкрив дорогу до Іраку, Лівії, а згодом — і до нової дипломатії у Східній Європі.

Близький Схід: Ірак, Сирія, Афганістан (2001–2021). Регіон Близького Сходу став епіцентром радикального переосмислення американської моделі дипломатії після 11 вересня 2001 року. У відповідь на атаки Аль-Каїди США розпочали глобальну «війну з тероризмом», яка перетворилася на довготривалі військові кампанії в Афганістані, Іраку та Сирії. У цьому регіоні Сполучені Штати поєднали класичні дипломатичні методи з військовими кампаніями, а міжнародні організації часто відігравали допоміжну роль або використовувались для легітимації вже прийнятих рішень [16].

Основні події [37]:

- Афганістан (2001–2021): інтервенція США в рамках самооборони згідно зі статтею 51 Статуту ООН після терактів 11 вересня. Підтримка з боку НАТО.
- Ірак (2003): військове вторгнення США без схвалення Ради Безпеки ООН, з аргументацією про «зброю масового знищення».
- Сирія (з 2011): непряма участь через підтримку антиасадівської опозиції, економічні санкції, точкові авіаудари.

Таблиця 2.7 - Американська модель у Близькому Сході

компонент моделі	роля в конфліктах на Близькому Сході
публічна дипломатія	пропаганда боротьби з тероризмом, акцент на захисті свобод і прав жінок (Афганістан).
інституційна дипломатія	включення НАТО в Афганістані, спроба отримати підтримку Ради Безпеки ООН щодо Іраку (безуспішно).
військовий компонент	довготривалі військові кампанії в Іраку та Афганістані; авіаудари в Сирії.
постконфліктне управління	спроби відбудови інституцій в Іраку та Афганістані (часто з обмеженим успіхом).
міжнародна коаліція	коаліція «охочих» у 2003 р. (Ірак);

	агатаціональні сили в Афганістані (ISAF).
--	---

Джерело: складено автором на основі [12]

Американське втручання на Близькому Сході показало, що дипломатія тут є частиною військової стратегії, а не навпаки. Основний акцент зроблено на превентивній дії, а не на пошуку компромісу. Проте водночас Сполучені Штати намагалися створити образ цивілізаційного лідера, який діє в ім'я свободи, демократії та гуманітарних цінностей.

Публічна дипломатія тут відігравала ключову роль: у своїх виступах президенти США неодноразово підкреслювали «визволення народів» Іраку й Афганістану. Водночас роль міжнародних організацій була зведена до легалізації вже здійснених дій, або ж повністю ігнорувалась — як у випадку вторгнення в Ірак.

Незважаючи на початкову легітимність кампаній, постконфліктна фаза виявилася найслабшою ланкою. США не змогли повністю стабілізувати жодну з країн, що підштовхнуло до перегляду самої моделі в 2020-х роках.

Отже, Близький Схід став полем надмірного домінування жорсткої сили в американській моделі. Інституції та дипломатія, які мали бути ядром стабільності, виявилися підлеглими військовим ідеям. Це створило критику з боку міжнародної спільноти і засвідчило обмеженість моделі в умовах етнополітичної складності регіону.

Проте ці кейси сформували новий підхід США до гібридних конфліктів і вплинули на розвиток безпекової дипломатії, що згодом застосовувалась і в Україні.

Україна: гібридна дипломатія проти агресії РФ (2014–дотепер). Випадок України є особливим у системі американської дипломатії, адже демонструє розвиток новітньої моделі гібридної підтримки, яка поєднує класичні дипломатичні канали, інституційні коаліції, жорсткі економічні інструменти,

масовану військову допомогу та сучасні цифрові засоби інформаційного впливу. США, не маючи формального військового зобов'язання перед Україною, розгорнули безпрецедентну систему підтримки, яка з часом трансформувалась у повноцінну архітектуру стримування російської агресії [6].

Хронологія ключових подій:

- 2014: анексія Криму Росією; початок конфлікту на Донбасі. США запроваджують перші санкції проти РФ та починають тренування ЗСУ через місію JMTG-U.

- 2015–2019: США поступово розширюють допомогу — надають нелетальне обладнання, тренувальні місії, підтримують інституційну реформу оборонного сектору України.

- 2020–2021: активізація дипломатичних зусиль, протидія «Північному потоку-2», нарощування санкційного тиску на Кремль.

- 2022: повномасштабне вторгнення РФ. США стають лідером глобальної антипутінської коаліції, постачають озброєння, координують міжнародну економічну, політичну, гуманітарну підтримку України.

Таблиця 2.8 - Американська модель у випадку України

Компонент моделі	Прояв у конфлікті з РФ
Публічна дипломатія	регулярні звернення американських лідерів, кампанії підтримки, культурна присутність, український порядок денний у світових медіа.
Інституційна дипломатія	залучення G7, НАТО, ООН, МВФ, ЄС до підтримки України та засудження дій РФ. Постійна робота в Раді безпеки ООН.
Військовий компонент	масштабна допомога озброєнням: Javelin, Stinger, HIMARS, Patriot, Abrams, Bradleys, F-16. Навчання ЗСУ. Координація на базі «Рамштайн».
Економічна дипломатія	уворі багаторівневі санкції проти РФ. Фінансова та технічна підтримка України (понад \$75 млрд). Локування активів російських олігархів.
Цифрова	використання соціальних мереж, інформаційних

дипломатія	кампаній, кіберзахисту, мемів, TikTok-дипломатії. боротьба з російською пропагандою.
гуманітарна присутність	підтримка переселенців, реконструкцій, донорські конференції. Програми через USAID, IREX.

Джерело: складено автором на основі [13]

Американська модель у випадку України стала найбільш гнучкою, масштабною та інноваційною з усіх кейсів. США адаптували інструменти з Балкан, Іраку, Афганістану, проте втілили їх у гібридному форматі, який враховує сучасну цифрову дійсність, роль суспільної думки, вплив інформаційних наративів і важливість міжнародної солідарності.

На відміну від випадків Близького Сходу, де США виступали як інтервенційна сила, в Україні вони діють як координатор, союзник і логістичний центр спротиву. США не лише забезпечують озброєння, але й визначають порядок денний у G7, НАТО, ЄС, стимулюють інституційні рішення (наприклад, обмеження цін на нафту, замороження резервів ЦБ РФ).

Публічна дипломатія набула потужного масштабу: адміністрація Байдена, Конгрес, губернатори штатів, зірки, бізнесмени — всі брали участь у кампаніях підтримки. Інформаційне поле було настільки централізоване, що наратив України домінував у міжнародному порядку денному, витісняючи навіть питання COVID-19 [36].

Крім того, США координували створення інституційної мережі підтримки, включно з [40]:

- форматом Рамштайн (контактна група з понад 50 країн);
- донорськими конференціями Світового банку та МВФ;
- синхронізованими санкціями з ЄС, Канадою, Японією, Британією.

Отже, Кейс України — це кульмінація американської моделі гібридного дипломатичного впливу, де поєднуються:

- цифрові технології → з інформаційною стратегією;

- жорсткі санкції → з підтримкою реформ;
- військова допомога → з гуманітарними програмами;
- коаліційна дипломатія → з односторонніми рішеннями.

Це перший випадок, коли США не ведуть війну, але змінюють її хід без прямої участі військ, використовуючи інтелектуальний, технічний, економічний та дипломатичний арсенал. Така модель задає новий етап у міжнародній безпековій архітектурі, і можливо — стане прототипом для майбутніх глобальних стратегій реагування на конфлікти.

Порівняння трьох кейсів — Балкан, Близького Сходу та України — дозволяє прослідкувати еволюцію американської моделі управління міжнародними конфліктами від прямого військового втручання до гнучкої, комплексної, технологічно просунутої гібридної дипломатії. У кожному випадку США діяли відповідно до стратегічного контексту часу: від відкритих військових операцій без мандату ООН (Косово, Ірак) до створення багаторівневої інфраструктури впливу, що охоплює політичну, інформаційну, економічну, гуманітарну та безпекову площини (Україна).

У моделі 1990-х ключовим був аргумент гуманітарного втручання, у 2000-х — превентивної безпеки, а у 2020-х — глобальної солідарності, демократичного партнерства та цифрового фронту. Серед спільних рис: наявність чітко сформульованого наративу, широке залучення міжнародних організацій, постійна медіапідтримка та стратегічна коаліційність. Проте з кожним наступним кейсом США вдосконалювали інструменти — від простого втручання до створення глобальної системи підтримки та управління конфліктом без прямої участі військ.

Таким чином, американська модель управління конфліктами постає не лише як набір інструментів, а як динамічна архітектура глобального впливу. Вона вміло адаптується до нових викликів, формує середовище дипломатичної взаємодії, де домінує м'яка сила, підтримана жорсткими ресурсами, і пропонує світові не просто порядок — а керовану стабільність у вигідному для США форматі.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АМЕРИКАНСЬКОЇ МОДЕЛІ

3.1. Виклики глобального порядку та їх вплив на модель США

Американська модель розвитку, що ґрунтується на ринковій економіці, ліберальній демократії та міжнародному лідерстві, стикається з низкою глобальних викликів, які визначатимуть її подальшу еволюцію. Глобальний порядок за останні десятиліття пережив значні зміни, викликані численними соціально-політичними, економічними та технологічними трансформаціями. Сполучені Штати Америки, як одна з головних сил світової політики та економіки, не залишилися осторонь від цих процесів. Відповідно, глобальні виклики, такі як геополітичні конфлікти, зміни клімату, розвиток нових технологій, а також зміна економічних і політичних моделей, впливають на внутрішні та зовнішні політики США. Метою даної роботи є аналіз цих викликів та їхнього впливу на модель розвитку Сполучених Штатів у сучасному світі, зокрема в контексті стратегічних рішень, прийнятих американським урядом, та адаптації до нових умов міжнародних відносин.

У звіті Світового банку «Глобальні хвилі боргу» за 2020 рік було визначено чотири основні хвилі боргу за останні п'ятдесят років. Четверта хвиля розпочалася у 2010 році, невдовзі після того, як фінансова криза в США 2008-2010 років переросла у Глобальну фінансову кризу (ГФК).¹ ГФК є прикладом ризику, пов'язаного з бульбашками левериджу, а дослідження підтверджують припущення, що прискорення зростання левериджу є провідним показником зростаючої вразливості до руйнівних фінансових криз (Rajan, 2006; Jorda et al., 2015). Іронія ГФК відображається в тому, що це криза, спричинена зростанням левериджу, що зрештою призводить до фінансової допомоги та поступового зростання світового боргу/ВВП. Через десять років після Глобальної фінансової

кризи світова економіка усвідомила небезпеку пандемічної кризи, що призвело до чергового поступового зростання левериджу. Щоб стримати поширення вірусу, багато країн закрили свої економіки, припинивши переміщення людей навесні 2020 року. Як наслідок, світова економіка значно скоротилася [46, с.162-178]. Той факт, що вірус першим вразив Китай, спричинив значне поширення вірусу на ланцюги поставок, що посилює спад торгівлі та виробництва промисловістю (Baldwin and di Mauro, 2020). Щоб заспокоїти фінансові ринки та уникнути можливого вільного падіння у Велику депресію, багато країн, особливо розвинені економіки, мобілізували політичні ресурси.

У «Світовому економічному огляді» МВФ за жовтень 2020 року ці великі пакети стимулювання економіки зараховувалися до пом'якшення падіння ВВП країн протягом першого кварталу 2020 року. Зростання в групі розвинених економік протягом 2020 року прогнозувалося в жовтні 2020 року на рівні –5,8 відсотка. Для багатьох країн, що розвиваються, та країн, що розвиваються, за винятком Китаю, перспективи продовжували залишатися ненадійними. «За прогнозами, Індія скоротиться на 10,3 відсотка у 2020 році, а потім відновиться на 8,8 відсотка у 2021 році. Зростання країн з ринками, що розвиваються, за винятком Китаю, прогнозується на рівні –5,7 відсотка у 2020 році». Згідно з прогнозом Манхеттенського інституту від 29 квітня 2020 року, лише США матимуть дефіцит бюджету в розмірі 4,2 трильйона доларів, або 19% ВВП – найбільша частка з часів піку дефіциту під час Другої світової війни. Це призведе до зростання державного боргу США, що належить громадськості, до 41 трильйона доларів, або 128% ВВП, до 2030 року. Цей рівень державного боргу перевищить рівень 1946 року [48,с.3-4].

Завершення холодної війни призвело до розпаду напруженої, але стабільної міжнародної системи, яка існувала протягом тривалого часу. Сучасний стан міжнародних відносин характеризується домінуючою роллю Сполучених Штатів

Америки, що перетворилися на глобального гегемона. Однак питання про баланс політичного впливу та можливі зміни у співвідношенні сил залишаються предметом дискусій. При цьому міжнародна система залишається нестабільною, а лідерство США зазнає викликів через зростаючу багатополярність і активну участь інших держав на світовій арені. На нашу думку, актуальним є дослідження сучасного балансу сил та перспектив збереження лідерства США [21, с. 203; 35, р.220-238]. У 1990-х роках більшість американських дослідників визнавали США єдиною світовою наддержавою, здатною виконувати стабілізаційну функцію та забезпечувати ефективне функціонування нової міжнародної системи. У ході дискусій висувалися дві основні моделі світового порядку: однополярна система з абсолютним домінуванням США або багатополярна структура, в якій США зберігають провідну роль. Обидві концепції спиралися на військову, політичну, економічну та культурну перевагу Сполучених Штатів, а також ідею «американської винятковості», яка обґрунтовувала їхнє глобальне втручання та лідерство. Перша модель, запропонована такими дослідниками, як З. Бжезинський [4, с.51-52], Г. Кіссінджер і Р. Гаасс, передбачала лідерство США, засноване на повазі до прав та інтересів інших держав. Друга модель, розроблена неоконсерваторами [1, с.150-169; 15, с. 40-47], базувалася на принципах силового домінування та односторонніх дій. Використання першого підходу могло б забезпечити стабільність сучасного порядку та зміцнення позицій США як світового лідера. Водночас реалізація другої моделі, що спостерігається сьогодні, може спричинити зростання антиамериканських настроїв, посилення поляризації міжнародних відносин та формування альянсів, спрямованих проти Сполучених Штатів. Це, у свою чергу, може загрожувати дестабілізацією або навіть руйнуванням чинної системи світового порядку [22, с. 29].

Айзенман та Іто (2020) протиставили дві різні макроекономічні політики США після COVID. Перша — це просто «відкласти справу на потім». Ця стратегія

передбачає повернення до політики США до пандемії. Тобто, скорочення трансфертів та кредитних ліній, пов'язаних з COVID-19, відсутність нових податків, адаптивна монетарна політика, цього разу з державним боргом/ВВП вище 100% та значно більшим балансом ФРС. Цей вибір може призвести до швидшого зростання, якщо r [процентна ставка за державним боргом] нижче g [зростання ВВП], $r - g < 0$. Термін $r - g$ також відомий як ефект снігової кулі боргу: експоненціальний темп зростання державного боргу/ВВП, якщо первинний фіскальний дефіцит дорівнює нулю.³ Негативний ефект снігової кулі дозволяє уряду продовжувати мати фіскальні дефіцити, пропорційні $(g - r)$ державному боргу/ВВП, без збільшення надлишку державного боргу/ВВП. Однак це пов'язано зі зростаючим ризиком зіткнення з фіскальною стіною, як це сталося б, якби ефект снігової кулі виявився позитивним у майбутньому, що завершиться кризою вільного падіння. Ця криза посилиться в глибшу глобальну кризу, що вплине на ринки, що розвиваються (РР). Прикладами криз вільного падіння є дезінфляція в США протягом 1979-1982 років, яка спровокувала десятиліття втраченого зростання РР у 1980-х роках. У тому ж ключі криза єврозони (ЕЗ) 2010-2015 років посилювалася у втрачене десятиліття GIPS [Греція, Ірландія, Італія, Португалія та Іспанія] [48, с.4].

Крім того, макроекономічні новини США пояснюють у середньому 23 відсотки квартальних коливань на іноземних фондових ринках. Спільна поведінка цін на акції, прибутковості облігацій і премії за ризик свідчить про те, що систематична реакція грошово-кредитної політики США на новини не спричиняє очікуваних ефектів. Натомість дані вказують на прямий вплив на здатність інвесторів приймати ризики. Наші результати показують, що побічним продуктом центральної позиції Сполучених Штатів у світовій фінансовій системі є те, що новини про їхній бізнес-цикл мають великий вплив на світові фінансові умови [49].

Безпосереднє завдання полягає в тому, щоб пом'якшити шоки з боку пропозиції, викликані тарифною стіною Трампа . Як пропонує Рейчел Рівз , нам потрібно підтримувати рух світової торгівлі. Немає двох однакових криз, але пропозиція розширених кредитів компаніям-експортерам та імпортерам була центральною у глобальній реакції на занепад торгівлі в 2009 році. Ми також маємо нагадати Китаю, що якщо він хоче представити себе як поборника вільної торгівлі, у його інтересах зосередитися більше на розширенні внутрішнього споживання, ніж на заповненні світових ринків товарами за зниженими цінами, які він зараз не може продавати в США. Однак глобальні проблеми виходять далеко за межі управління тарифним шоком. Відновити торгівлю буде непросто без координації макроекономічної та фінансової політики на різних континентах. Глобальна інфляція зростатиме, навіть якщо врахувати дефляційний вплив недорогого азійського експорту. Але цей шок переважає більша проблема: падіння споживчої довіри та зменшення інвестицій у бізнес. Це означає, що нам може знадобитися синхронне зниження процентних ставок – ініціатива, до якої цілком можуть приєднатися США – підкріплена фіскальною активністю в країнах, де є простір для розширення. Наші міжнародні економічні інституції були побудовані на вірі в те, що, якщо процвітання має бути стійким, його потрібно ділитися, і що ви не можете досягти економічного успіху скрізь, якщо ви не готові діяти будь-де, де є потреба. З допомогою чи без допомоги США ми повинні негайно мобілізувати гранти та позики Світового банку в розмірі 150 мільярдів доларів США та фінансову потужність Міжнародного валютного фонду у розмірі 1 трильйона доларів США , не в останню чергу для того, щоб допомогти найбільш уразливим країнам, що розвиваються, постраждалим від тарифів. У 2009 році саме поєднання торговельних кредитів і багатосторонніх банківських грошей підтримало світову економіку на 1,1 трильйона доларів і запобігло переходу рецесії в депресію. Скоординований підхід дає нам шанс не тільки стабілізувати світову економіку, але – якщо використовувати фразу з 2020 року – «відновити краще». Для Великої

Британії це означає ще тіснішу співпрацю з ЄС [50, с.299-320]. Дійсно, зміни, які відбуваються в Європі, роблять можливою співпрацю, яка є навіть більш масштабною, ніж усунення торговельних бар'єрів після Brexit. Завжди існувала напруга між бажанням Європи бути лідером, що робить її сміливою, і її бажанням залишатися єдиною, що робить її боязкою, але сьогодні Європа має нижчу інфляцію, ніж США, і вона може швидше знижувати процентні ставки. Дефіцитні витрати США з 2010 року багаторазово перевищували показники зони євро, в результаті чого Німеччина, зокрема, має пропорційно набагато нижчий борг, ніж США. Завдяки фінансовій гнучкості, створеній майбутнім канцлером Німеччини Фрідріхом Мерцом і ЄС, нові ресурси можуть бути введені в глобальну економіку. Це можна зробити шляхом реалізації звіту Драгі про європейську конкурентоспроможність і доповнило б збільшення витрат Китаю. У той же час угоду про оборонну співпрацю Великобританії та ЄС слід продовжити, щоб забезпечити спільні та економічно ефективніші закупівлі зброї. І, щоб вивільнити ресурси деінде, ми повинні просунути дискусії щодо загальноєвропейського, позабалансового, спеціального фонду оборони та безпеки [2]. Від Європи може вимагатися лідерство в іншому відношенні, якщо готовність США діяти як кредитор останньої інстанції для світу колись буде під сумнівом. Слід попросити Глобальну раду з фінансової стабільності негайно повідомити про те, які ризики для стабільності, можливо, необхідно розглянути в банківському та небанківському секторах. Якщо виникне необхідність, Європейський центральний банк також можна буде попросити заповнити прогалину, залишену США (і яку намагався зайняти Китай), шляхом поширення валютних свопів на більшу групу країн, які потребують підтримки ліквідності. Скоординовані багатосторонні дії є вкрай важливими, якщо Британія хоче забезпечити необхідне зростання на основі експорту. Це зростання буде посилено шляхом переорієнтації промислової політики на посилення конкурентоспроможних на міжнародному рівні секторів – від наук про життя та штучного інтелекту до енергетичного переходу та творчих

індустрій. Сприяння таким передовим кластерам вимагає від нас, як сказав канцлер, більшого інвестування в дослідження та розробки та навички високого рівня. Але це також вимагає, щоб ми підтримували проконкурентний режим, який не надає перевагу технологічним гігантам за рахунок їхніх менших британських конкурентів, або послаблює закони про авторське право та інтелектуальну власність, які є такими життєво важливими для творчих талантів [51; 36, с.15-28].

Глобальні зміни, що відбуваються у світі, свідчать про трансформацію сучасної системи міжнародних відносин. З одного боку, ця нова система характеризується високим рівнем раціональності, оскільки глобальний лідер—США—намагається регулювати міжнародні процеси відповідно до власних інтересів і уявлень. З іншого боку, міжнародне співтовариство спостерігає зростання хаотичності у світовій політиці, що впливає з самої природи міжнародної системи. Така хаотичність розвивається як протиположна тенденція до впорядкування та жорсткої регламентації. Поєднання цих двох тенденцій спричинило трансформацію класичних міждержавних відносин у нову форму, яку на початку XXI століття почали називати «світовою політикою» [52, с.22-36]. Децентралізація світової системи послаблює жорсткість міждержавної ієрархії, однак це не обов'язково відбувається через перерозподіл потужностей між провідними державами. Зменшення впливу США може відбуватися не лише через зміну лідерства, наприклад, на користь Китаю, а й через обмеження ефективності американської політики так званими «зонами неприйняття», які формуються державами, що розвиваються, і які не погоджуються з глобальними ініціативами Вашингтона. Наразі можна констатувати, що країни Азії не тільки зміцнюють свою здатність «м'яко опиратися» політиці великих держав, а й дедалі активніше впливають на неї зсередини. Одним із механізмів такого впливу є міграція азійського населення до держав-лідерів, зокрема до США, та використання ними різних форм тиску на уряди приймаючих країн. Водночас поява «зон

неприйняття» неоліберальної демократії, яку США прагнуть поширювати у світі (наприклад, у частині ісламських країн), є свідченням виникнення своєрідного «всесвітнього підпілля»—реакції міжнародної спільноти на політичний диктат з боку глобальних центрів впливу [21, с.202-203].

Аналізується дві стратегії, у світлі загострення технологічної конкуренції з Китаєм, які США ввели в дію, щоб відвести свої заводи від Китайської Народної Республіки та таким чином відродити американську обробну промисловість. Це неопротекціонізм і розумна автоматизація. Стверджуючи, що неопротекціоністська політика та інтелектуальні технології автоматизації є взаємопов'язаними чинниками, які стратегічно використовувалися для повернення американських транснаціональних компаній у Китаї до США, ми перевіряємо, чи можуть ці дві стратегії — кожна з елементів американсько-китайської технологічної війни — сприяти підтримці та відродженню американської виробничої промисловості. Ми вважаємо, що посилення неопротекціоністських заходів і розповсюдження інтелектуальних технологій автоматизації самі по собі не нададуть США достатнього потенціалу для консолідації своєї технологічної переваги над Китаєм, додадуть поштовх його виробничим інвестиціям і створять добре оплачувані робочі місця для більш широких верств американського суспільства через підтримку виробничої діяльності [53,с.200-215]. Для досягнення цих цілей США повинні натомість запровадити інтегровану політичну основу, яка охоплює промислову політику до технологічної політики та податкову політику до політики ринку праці. Інакше, навіть незважаючи на те, що респоринг може набрати певного імпульсу, нові промислові об'єкти не підвищать продуктивність настільки, щоб підвищити конкурентоспроможність економіки США до задовільного рівня, і такі інвестиції можуть не забезпечити достатньо нових робочих місць для вирішення соціально-економічних проблем [55, с.61-90].

Коли Сполучені Штати вступають у 21-е століття, вони безперечно залишаються світовим економічним лідером, що стало надзвичайним поворотом у порівнянні з 1980-ми роками, коли багато американців сумнівалися щодо «конкурентоспроможності» США. Зростання продуктивності — рушій покращення середнього рівня життя — відскочило від 25-річного спаду на трохи більше ніж 1 відсоток на рік до приблизно 2,5 відсотка з 1995 року, приріст, який мало хто передбачав. Економічна взаємодія з рештою світу відіграла ключову роль в економічному відродженні США. Наші відносно відкриті кордони, які дозволяють більшості іноземних товарів надходити з нульовим або низьким тарифом, допомогли стримувати інфляцію, дозволяючи Федеральному резерву дозволити хорошим часам бігти, не підвищуючи процентні ставки так швидко, як це могло б статися в іншому випадку. Дійсно, приплив коштів з-за кордону під час азіатської фінансової кризи підтримував низькі процентні ставки і тим самим сприяв тривалому буму інвестицій і споживання, що більш ніж компенсувало будь-яке падіння американського експорту до Азії. Незважаючи на це, протягом 1990-х років експорт становив майже чверть зростання виробництва (хоча лише 12 відсотків валового внутрішнього продукту США на кінець десятиліття). Проте на початку нового століття зростаюча економічна взаємозалежність Америки від решти світу, відома як «глобалізація», зазнала нападу [54, с.39-51]. Значна частина критики спрямована на дві міжнародні інституції, які Сполучені Штати допомогли створити та очолити: Міжнародний валютний фонд, створений після Другої світової війни для надання екстрених позик країнам із тимчасовими проблемами платіжного балансу, та Світова організація торгівлі, створена в 1995 році під час останнього раунду світових торгових переговорів, головним чином для допомоги врегулюванню торговельних суперечок між країнами. Атаки на обидві інституції різноманітні та часто непослідовні. Але вони явно взяли своє. Для всіх практичних цілей Конгрес (і, отже, інші національні уряди) навряд чи найближчим часом збільшить ресурси МВФ. Тим часом невдача на засіданнях СОТ у Сіетлі минулого

грудня створити навіть дорожню карту для майбутніх торговельних переговорів у поєднанні з протестами, які забруднили переговори, кинула ключ до планів щодо зменшення бар'єрів, що залишилися для світової торгівлі та інвестицій. Добре це чи погано, але тепер Сполучені Штати, як це було після Другої світової війни, мають допомогти сформувати майбутнє обох організацій і, можливо, курс глобальної економіки. Здається, тут і в інших місцях існує широкий консенсус щодо того, що уряди повинні прагнути покращити стабільність світової економіки та підвищити рівень життя. Але консенсус руйнується щодо того, як це зробити. Поки Сполучені Штати готуються обрати нового президента та новий Конгрес, громадяни та політики повинні запитати, як найкраще сприяти стабільності та зростанню в наступні роки [61].

Зміни в економіці США, через її розмір та міжнародні зв'язки, неминуче матимуть суттєвий вплив на світову економіку. Сполучені Штати є найбільшою економікою світу (за ринковим обмінним курсом), на яку припадає майже 22 відсотки світового виробництва та понад третину капіталізації фондового ринку. Вони займають чільне місце практично на кожному світовому ринку, складаючи близько однієї десятої світових торговельних потоків, одну п'яту світових прямих іноземних інвестицій, майже одну п'яту грошових переказів та одну п'яту світового попиту на енергоносії. Оскільки долар США є найпоширенішою валютою у світовій торгівлі та фінансових операціях, зміни в монетарній політиці США та настрої інвесторів відіграють важливу роль у формуванні глобальних умов фінансування. Водночас світова економіка є важливою для Сполучених Штатів [56, с. 180-194]. Філії американських транснаціональних корпорацій, що працюють за кордоном, та філії іноземних компаній, розташованих у Сполучених Штатах, забезпечують значну частку виробництва, зайнятості, транскордонної торгівлі та фінансових потоків. Шоста частина споживчих товарів, придбаних споживачами США, припадає на імпорتنі товари, причому ще більша частка

припадає на автомобілі та побутову електроніку. Хоча існує велика кількість робіт, що досліджують різні аспекти ролі економіки США та глобальних побічних ефектів, які вона генерує, у літературі бракує комплексного та всебічного огляду цієї важливої теми.

Надаючи огляд ролі Сполучених Штатів у світовій економіці та кількісно оцінюючи глобальні побічні ефекти від змін у зростанні США, монетарній та фінансовій політиці, а також невизначеності на її фінансових ринках та економічній політиці. Зокрема, у статті розглядаються чотири основні питання. По-перше, наскільки важливі економічні зв'язки між економікою США та світом? По-друге, наскільки синхронними є бізнес-цикли в Сполучених Штатах та інших економіках? По-третє, наскільки великі глобальні побічні ефекти від шоків, що виникають у Сполучених Штатах? Нарешті, наскільки важлива світова економіка для Сполучених Штатів? Решта статті організована таким чином: у розділі 2 розглядаються економічні зв'язки між Сполученими Штатами та світовою економікою, зосереджуючись на торговельних, фінансових та товарних ринках; у розділі 3 досліджується синхронізація бізнес-циклів та фінансових циклів США та світу; у розділі 4 кількісно визначено, якою мірою зміни в зростанні США поширюються на світовий ринок [67].

Одним із головних викликів є геополітична нестабільність. США змушені адаптуватися до змін світового балансу сил, зокрема посилення ролі Китаю, конфліктів на Близькому Сході та зростання впливу багатопольярного світу. Ці фактори впливають на економічну стратегію країни, торговельну політику та військові витрати. Економічні виклики, такі як уповільнення глобального зростання, інфляційні ризики, дефіцит бюджету та торговельні війни, змушують США шукати нові підходи до регулювання ринку, модернізації виробництва та підтримки стратегічних галузей. Протекціоністська політика та санкційний тиск стають важливими інструментами економічного впливу. У сфері технологічного

розвитку конкуренція у галузі штучного інтелекту, кібербезпеки та цифрової економіки вимагає від США зміцнення інноваційного потенціалу та державного контролю над технологічними корпораціями. Це також сприяє перегляду політики конфіденційності даних і регулювання соціальних мереж.

Кліматичні зміни та екологічні загрози змушують США активніше розвивати «зелену» економіку, впроваджувати енергетичний перехід та боротися зі скороченням викидів. Однак цей процес супроводжується внутрішніми протиріччями, зокрема тиском традиційних енергетичних лобі. Соціальні трансформації, включаючи поляризацію суспільства, міграційні виклики та зростання популізму, впливають на стабільність політичної системи США. Питання соціальної рівності, расових відносин і доступу до медичних та освітніх послуг формують нові напрями державної політики. У відповідь на ці виклики американська модель розвитку трансформується, балансуючи між ринковими принципами та посиленням державного регулювання, міжнародною інтеграцією та прагненням до економічного націоналізму. Подальший розвиток моделі залежатиме від здатності США адаптуватися до змін та зберігати лідерські позиції в новому світовому порядку. Американська модель управління міжнародними конфліктами є гнучкою, проте зазнає суттєвих викликів у сучасному глобальному порядку. Основні фактори, що впливають на її ефективність, включають зміни в міжнародній політиці, зростання ролі регіональних гравців, економічні трансформації, технологічний розвиток та нові форми гібридних загроз [3, с. 35-56].

Сучасна міжнародна система переживає фундаментальні трансформації, зокрема через зміну балансу сил. Зростання ролі Китаю, ревізіоністська політика Росії та амбіції нових регіональних лідерів (Індія, Туреччина, Бразилія) підривають домінування США [29, с.123-143]. У відповідь Вашингтон змушений адаптувати свою стратегію до багатопольярного світу, зміщуючи фокус із

військової сили до дипломатичних та економічних інструментів впливу. Глобальна економічна нестабільність, санкційні війни та трансформація міжнародних торговельних відносин впливають на здатність США фінансувати масштабні зовнішньополітичні проекти. Зниження довіри до долара як світової резервної валюти змушує США переглядати фінансові механізми впливу. Крім того, стратегія «економічної зброї» у вигляді санкцій стикається з протидією, зокрема з боку Китаю та Росії, які розвивають альтернативні фінансові системи. Розвиток штучного інтелекту, кібербезпеки та інформаційних технологій змінює характер міжнародних конфліктів. Кіберпростір став новим полем бою, а дезінформаційні кампанії здатні підірвати політичну стабільність. США активно інвестують у технологічний сектор і кібербезпеку, проте стикаються з викликами у сфері регулювання штучного інтелекту та боротьби з цифровими загрозами. США пропагують демократичні цінності як основу своєї моделі управління конфліктами. Проте зростаючий скептицизм щодо демократизації, а також внутрішні соціальні проблеми (політична поляризація, расові питання, міграційні кризи) послаблюють міжнародний вплив США. Багато держав відмовляються від американської моделі на користь авторитарних або гібридних систем управління.

Перспективи розвитку американської моделі

— Перехід до стратегічного багатостороннього підходу – США змушені шукати нових союзників і розширювати співпрацю через такі формати, як QUAD (США, Індія, Австралія, Японія) або AUKUS.

— Інвестування в технології та кібербезпеку – розвиток штучного інтелекту, блокчейну та цифрової дипломатії стане ключовим елементом американської стратегії.

— Оновлення економічних інструментів впливу – перегляд санкційної політики, створення нових торговельних альянсів та зміцнення позицій долара через фінансові ініціативи.

— Зміцнення дипломатичного потенціалу – посилення ролі Держдепартаменту, активне використання «м'якої сили» та дипломатичних механізмів замість виключно військових інструментів.

На мою думку, американська модель управління міжнародними конфліктами продовжує еволюціонувати під впливом сучасних глобальних викликів. Адаптація до нових реалій та пошук інноваційних підходів дозволять США зберегти лідируючі позиції у сфері міжнародних відносин. Вивчення глобальних викликів та їхнього впливу на модель США показує, що Сполучені Штати переживають етап адаптації до змін у світовій політиці та економіці. Геополітичні конфлікти, глобальні економічні потрясіння, а також технологічні інновації ставлять перед американською політичною та економічною моделлю нові завдання. США повинні впроваджувати гнучкі стратегії для збереження своєї впливовості на світовій арені, одночасно реагуючи на внутрішні соціально-економічні проблеми. Зміни у міжнародних відносинах вимагають від США нових підходів до співпраці з іншими країнами та посилення внутрішньої стабільності. Виклики глобального порядку відкривають нові можливості для США, але також вимагають високої здатності до адаптації та стратегічного мислення.

3.2. Альтернативні підходи до управління міжнародними конфліктами

Сучасний світ стикається з численними міжнародними конфліктами, які виникають через геополітичні, економічні, соціальні та культурні суперечності. Традиційні методи їх врегулювання, зокрема військове втручання, санкції та дипломатичний тиск, часто не дають довгострокових результатів або навіть призводять до ескалації. У зв'язку з цим на міжнародній арені все більше уваги

приділяється альтернативним підходам до управління конфліктами, які передбачають гнучкіші й більш інклюзивні механізми. Управління міжнародними конфліктами є однією з найскладніших та найважливіших задач у сучасній світовій політиці. Традиційні методи, такі як дипломатія, санкції та військова сила, вже не завжди здатні забезпечити стійке вирішення конфліктів на глобальному рівні. З огляду на це, зростає потреба в альтернативних підходах до управління міжнародними конфліктами, які передбачають нові стратегії, засновані на співпраці, інклюзивності та комплексному підході. У цьому контексті важливими є механізми миротворчості, багатосторонні дипломатичні ініціативи, а також роль міжнародних організацій у забезпеченні глобальної безпеки.

Одним із ефективних альтернативних підходів є використання міжнародного посередництва та миротворчих місій під егідою ООН, ОБСЄ або інших міжнародних організацій. Посередницькі місії передбачають залучення нейтральних сторін, які сприяють діалогу між конфліктуючими сторонами та допомагають знайти компромісні рішення. Успішними прикладами такого підходу є Мінські угоди щодо конфлікту в Україні та переговори щодо іранської ядерної програми.

Після терористичних атак 11 вересня 2001 року геополітична картина світу зазнала кардинальних змін, що спричинило переосмислення міжнародних відносин. За словами М. Мусієнка, ці події продемонстрували вразливість навіть найпотужнішої держави перед загрозою тероризму [24, с. 51]. Саме вони спонукали З. Бжезінського до перегляду концепції глобального домінування США та формування нового геополітичного курсу Америки. У своїй праці «Вибір. Світове панування або глобальне лідерство» він обґрунтовує необхідність американської гегемонії як єдиного засобу запобігання «геополітичному хаосу».

Серед основних викликів майбутнього Бжезінський виділяє демографічний вибух, міграційні процеси, етнічні та релігійні конфлікти, а також загрозу поширення зброї масового знищення [24, с. 14]. Він розглядає глобальне лідерство США у двох можливих формах: як державу, що застосовує силові методи впливу, або як лідерство, засноване на договірних засадах. Сам автор підтримує другий варіант, який поєднує гегемонію з демократичними елементами. На його думку, моральна основа такого «гегемоністського лідерства» полягає у підпорядкуванні глобальної гегемонії демократичним принципам американської державної системи [4, с. 253].

Бжезінський окреслює низку тенденцій, що визначили глобальну геополітичну ситуацію після подій 11 вересня 2001 року:

- зростання військового розриву не лише між США та їхніми геополітичними суперниками, а й між Сполученими Штатами та їхніми союзниками;
- відставання військово-політичного розвитку країн ЄС від темпів економічної інтеграції;
- прагнення Японії посилити свій військовий потенціал;
- необхідність для Китаю зосередитися на внутрішніх питаннях і дотримуватися стриманої зовнішньої політики;
- побоювання, що односторонні дії США можуть стати джерелом глобальних загроз [4, с. 117–118].

За цих обставин стратегія США, спрямована на збереження глобальної гегемонії, вимагає формування нових союзів і коаліцій. Бжезінський вбачає ключ до ефективної політики в розвитку трансатлантичної та тихоокеанської стратегій [22, с. 30–31; 28].

Водночас він висловлює занепокоєння зростанням антиамериканських настроїв у світі, наголошуючи, що такі ідеологічні рухи, як панєвропеїзм і паназіатизм, можуть об'єднати держави, які вбачають у США загрозу. Він застерігає, що Америка має уважніше оцінювати ризики, пов'язані з її ідентифікацією як провідника несправедливої глобалізації, оскільки це може спричинити масштабну негативну реакцію [4, с. 206].

Ще одним альтернативним методом є створення взаємозалежності між державами через економічну співпрацю. Теорія ліберального інтернаціоналізму стверджує, що торгівля та спільні економічні проєкти зменшують ймовірність конфліктів. Наприклад, Європейський Союз є яскравим прикладом того, як економічна інтеграція може сприяти стабільності та знижувати ризик міждержавних конфліктів [59, с.132-139]. На зміну силовому тиску дедалі частіше приходять методи м'якої сили, що включають культурний вплив, освітні обміни, інформаційну політику та гуманітарні ініціативи. Наприклад, такі країни, як Китай і США, активно використовують освітні програми та культурні проєкти для покращення свого міжнародного іміджу та зменшення напруженості у відносинах із потенційними опонентами.

Управління конфліктами дедалі більше орієнтується на залучення місцевих громад, НУО та миротворчих ініціатив на місцевому рівні. Такий підхід забезпечує більш сталий мир, оскільки дозволяє безпосередньо вирішувати причини конфліктів і знижувати рівень соціальної напруженості. Сучасні зміни у світі мають глобальний характер, що дозволяє дослідникам стверджувати про трансформацію міжнародної системи. З одного боку, ця система демонструє значний рівень раціональності, що проявляється у прагненні США як глобального лідера впливати на міжнародні відносини відповідно до власних інтересів і бачення. З іншого боку, міжнародне середовище стає дедалі більш хаотичним, що є наслідком самої природи міжнародної системи. При цьому хаотизація

міжнародних відносин розглядається як протидія тенденціям до їхньої жорсткої раціоналізації та впорядкованості. Взаємодія цих двох процесів сприяє перетворенню традиційної моделі міждержавних відносин у новий формат, що на початку ХХІ століття отримав назву «світова політика» [23, с. 51-73].

Децентралізація світової системи сприяє зменшенню жорсткості міждержавної ієрархії. Проте ця тенденція відбувається не лише через зміну балансу сил між провідними державами. Зменшення впливу США у майбутньому може бути наслідком не так заміщення їхнього лідерства іншими країнами, наприклад Китаєм, як обмеження ефективності американської зовнішньої політики з боку «зон неприйняття»—груп держав, що розвиваються та не погоджуються з глобальним впливом США [21, с. 203].

Таким чином, сучасний перехідний етап у світовій політиці супроводжується складними та суперечливими процесами співпраці й конкуренції між суб'єктами міжнародних відносин. У таких умовах переформатування міжнародної системи передбачає розробку, концептуалізацію та реалізацію зовнішньополітичних стратегій як глобальних, так і регіональних гравців [22, с.31].

Ці проекти базуються на двох підходах: універсалістському та концепції сфер впливу. Перший передбачає створення універсального порядку, який формується з єдиного центру, тоді як парадигма сфер впливу передбачає поліцентричну систему, де великі держави утворюють зони відповідальності на основі різних підходів до безпеки, економіки, управління, ідеології та культури. У сучасних умовах, з огляду на співвідношення військової та економічної потужності, існує значний потенціал для конфлікту, оскільки універсальний порядок, заснований на домінуванні США, підривається існуванням поліцентричної системи. У цьому контексті регіональні держави можуть вступати

у протистояння з США, включаючи військові дії, на які Вашингтон, через обмеження, не може відповісти симетрично [21, с. 209].

На відміну від міжнародної системи XX століття, яка базувалася на політичному протистоянні часів холодної війни та ядерного стримування, світова політика XXI століття відзначається впливом глобалізації ринкової економіки, яка стала структурним феноменом міжнародних відносин. Однак глобалізація не лише впливає на міжнародні економічні зв'язки, а й охоплює всі сфери людської діяльності. Політичні, культурні та соціальні наслідки цього явища залишаються частково невизначеними як на рівні окремих країн, так і в глобальному масштабі. Проте, дослідники виокремлюють кілька ключових тенденцій, що визначають сучасну еволюцію світової політики:

— ослаблення структури міжнародної системи і формування моделі багатополлярної потужності, яка не гарантує стабільність, оскільки співіснування різних полюсів сили не обов'язково призведе до мирного порозуміння і створення багатосторонньої консенсусної системи;

— зростання комплексності та суперечливості в соціальній динаміці світової спільноти, зокрема посилення дуальності між інтеграційними та фрагментаційними процесами;

— оновлення стратегічного ландшафту, де США мають подолати кризу ефективності та довіри, що є додатковим стимулом для оновлення глобальних стратегій та пошуку нових форм лідерства, заснованих на кращій консолідації партнерських інтересів [30, с.40].

Роль США як країни з глобальними можливостями у формуванні світового порядку є надзвичайно важливою. На поточному етапі історичного розвитку США є реальним центром влади. Вирішення проблем глобального управління та

визначення моделі політичної організації глобалізованого світу залежить від дієздатності цього центру [30,с. 40].

Згідно з думкою А. Годлюка, історичний досвід участі США в попередніх етапах глобалізації має значний вплив на формування загальної стратегії країни [10, с. 70]. Сполучені Штати як лідер світової спільноти в нових умовах XXI століття потребують постійної технологічної інноваційності, включаючи її підтримку через їхню військову перевагу. Майбутнє світового розвитку безпосередньо залежить від підтримки владарюючої позиції США. Підтримка ліберального світового порядку здійснюється через систему безпеки, розвиток якої узгоджується з настановами американських оборонних і безпекових структур [22,с.32-33].

На мою думку, альтернативні підходи до управління міжнародними конфліктами орієнтуються на довготривалі рішення, які базуються на дипломатії, економічній співпраці та гуманітарному впливі, що в багатьох випадках виявляються ефективнішими за традиційні методи примусу та військового втручання. Альтернативні підходи до управління міжнародними конфліктами демонструють високий потенціал у порівнянні з традиційними методами. Зокрема, використання багатосторонньої дипломатії, миротворчих операцій та ініціатив з реконструкції після конфліктів може значно зменшити ризик ескалації насильства та забезпечити більш сталий мир. Інклюзивність у процесах мирного врегулювання конфліктів, зокрема залучення всіх зацікавлених сторін, створює умови для досягнення більш стійких і взаємоприйнятних рішень. Однак ефективність цих підходів багато в чому залежить від політичної волі учасників та здатності міжнародних організацій забезпечити їх реалізацію. Враховуючи сучасні виклики, альтернативні методи управління конфліктами можуть стати важливим доповненням до традиційних інструментів глобальної безпеки.

3.3. Майбутнє американської моделі в умовах багатопольного світу

В умовах глобалізації та зміни міжнародного порядку роль Сполучених Штатів Америки, як лідера однопольного світу, зазнає значних трансформацій. Сучасні геополітичні процеси, зокрема виникнення нових центрів сили, таких як Китай, Індія, Європейський Союз та інші, призводять до формування багатопольного світу, де вплив США більше не є однозначним і беззаперечним. Тому майбутнє американської моделі, що базується на ліберальних цінностях, демократії та ринковій економіці, потребує переосмислення в контексті нових реалій міжнародних відносин. Метою цього розділу є вивчення можливих сценаріїв майбутнього американської моделі в умовах багатопольного світу, з акцентом на адаптацію США до нових викликів, зміни в глобальному управлінні та нові стратегії в зовнішній політиці. У світі, який все більше рухається до багатопольності, майбутнє американської моделі світового порядку постає як серйозний виклик, що вимагає адаптації до нових реалій міжнародних відносин. Поглиблене розуміння цієї ситуації вимагає аналізу змін у стратегічних орієнтирах США та їхній здатності адаптуватися до багатопольного середовища. У сучасному світі спостерігаються суперечливі зміни: поряд із процесами глобалізації збільшується взаємодія між державами в межах окремих регіонів, а також формуються нові регіональні інтеграційні структури. Світова геополітична система стає все складнішою через зростання числа недержавних геополітичних акторів, таких як міждержавні та неурядові міжнародні організації, транснаціональні політичні організації та міжнародні рухи різного спрямування. Окрім того, хоча і повільно, збільшується кількість суверенних держав. Прагнення США та інших провідних держав Заходу до глобального домінування викликає опір з боку інших потужних геополітичних акторів. В таких умовах відбуваються значні трансформації світового порядку.

Дослідження сучасного світового порядку та тенденцій його розвитку привертає велику увагу серед науковців. Цій проблематиці присвячені роботи таких авторів, як А. Басевич, З. Бжезінський, А. Беттлер, Й. Галтунг, А. Етціоні, Р. Каган, Е. Соловйов, А. Уткін, Д. Харві та багатьох інших. Актуальними завданнями подальших досліджень є вивчення основних чинників формування нового світового порядку, взаємодії провідних геополітичних акторів (полюсів), а також визначення проблем і перспектив розвитку світової геополітичної системи. Необхідно виокремити сутнісні характеристики сучасної геопросторової політичної організації світу, роль імперських геополітичних систем і основні тенденції їх розвитку. Геопросторову політичну організацію світу можна уявити як складну багаторівневу сукупність різноманітних геополітичних систем, що взаємодіють у глобальному просторі [60, с.274-283]. Світовий порядок є відображенням сутнісних особливостей геопросторової політичної організації світу на певному етапі. Він формується тими геополітичними акторами (або одним актором), які реально контролюють глобальну геополітичну архітектуру, визначають «правила гри» на міжнародній арені та управляють поведінкою інших акторів. У минулому окремі актори (імперії) відігравали роль глобальних геополітичних гравців. Наприклад, за часів «холодної війни» існував біполярний світовий порядок з глобальним протистоянням двох імперських «полюсів» — США та СРСР. У сучасний період США намагаються зберегти свою глобальну роль, а інші потужні актори (Росія, Китай, Індія, Бразилія тощо) прагнуть посилити свій вплив на регіональній та глобальній арені. До цього додається активізація діяльності транснаціональних мережевих акторів [11, с.30]. На мою думку, геополітична система світу перебуває у стані неврівноваженості, що є ознакою перехідного етапу.

Загалом прихильники ідеї уніполярного світу, де єдиним геополітичним «полюсом» є США або Захід у цілому, вважають таку модель природним

результатом панування високоорганізованої меншості над дезорганізованою більшістю. Наприклад, Ю. В. Соколов розглядає однополярність як закономірне домінування сильної меншості над слабкою більшістю, що робить світову систему асиметричною, дисбалансованою та нестабільною [35]. Дійсно, за умов абсолютного домінування одного «полюса» у світі рівновага порушується, виникає виражена асиметрія. Політика відкритого домінування часто викликає негативну реакцію з боку інших потужних акторів. У різних країнах і регіонах світу неминуче з'являються антиімперські політичні сили, що прагнуть знайти засоби протистояння абсолютному домінуванню одного глобального «полюса». Як м'якший варіант однополярності, пропонується концепція «гегемонії». Згідно з А. Беттлером, гегемонія — це сила, спрямована на підпорядкування всіх акторів міжнародної політики інтересам гегемона. Зараз під гегемонією зазвичай розуміють не жорстоке панування із силовим втручанням у внутрішні справи інших акторів, а роль «прикладу для наслідування». Вважається, що держава-гегемон, завдяки своїй економічній і військовій могутності, здатна забезпечити стабільність на планеті та розвиток світового ринку, приносячи вигоду не лише собі, а й іншим акторів [25, с. 69-71]. Ліберальний гегемон може забезпечувати відносний мир і порядок у світовій геополітичній системі. Така однополярна структура часто відповідає інтересам владних кіл багатьох країн, яким вигідні стабільні ліберально-ринкові «правила гри» на міжнародній арені. Крім того, за умов виконання стратегічних угод з гегемоном, ці країни можуть контролювати внутрішньополітичну ситуацію та забезпечувати своє економічне домінування [11, с. 31-32].

В останні десятиліття ми стали свідками поступового занепаду однополярного порядку, в основі якого стояла гегемонія Сполучених Штатів. Різке зростання впливу нових геополітичних акторів, таких як Китай, Індія та інші країни, сприяло формуванню багатополлярної структури міжнародних відносин.

США, зберігаючи свою економічну і військову міць, все ж повинні пристосуватися до нових умов, де їхній вплив не є абсолютним, а розподілений серед кількох великих гравців. У багатопольярному світі роль США може залишатися важливою, але вже не в такій домінуючій формі. У цьому контексті стратегічні інтереси Америки повинні ґрунтуватися на більш складних і взаємопов'язаних підходах, зокрема на співпраці з іншими великими державами, такими як Європейський Союз, Китай, Індія, а також на балансуванні між збереженням лідерства та врахуванням інтересів інших країн. Американська модель, орієнтована на ліберальні цінності, демократію та відкриті ринки, може зіткнутися з конкуренцією з боку альтернативних політичних і економічних моделей, представлених такими країнами, як Китай, що активно просуває свою модель державного капіталізму [62, с.171-175]. Серед найбільших викликів для США — зростаюча конкуренція з боку Китаю. Водночас існує також важливе питання: чи здатні США підтримувати свою позицію як світового лідера в умовах зростання економічної та політичної ваги інших держав? Сполученим Штатам доведеться вибудовувати відносини з іншими великими державами на основі взаємодії та компромісу, оскільки жорстке домінування може призвести до глобальних конфліктів і геополітичної нестабільності.

Прихильники концепції однополярності вважають, що багатопольярний світ може стати значно більш небезпечним і далеким від демократії, ніж поточний порядок з гегемонією США. Важливо зазначити, що в умовах багатопольярності, коли майбутнє світу залежить від взаємодії кількох «полюсів», зростає рівень невизначеності щодо розвитку глобальних процесів, що ускладнює передбачення майбутнього світового порядку. Нерівномірний розвиток «полюсів», посилення конкуренції між ними та боротьба за сфери впливу в різних регіонах світу є неминучими явищами. Тому важливо вести діалог, шукати компроміси та взаємовигідні рішення [15, с. 50-58].

Попри те, що Сполучені Штати зберігають значну економічну та військову міць, їхня здатність контролювати глобальні процеси в економічній та безпековій сферах буде все більше залежати від співпраці з іншими державами. Сполучені Штати мають зберігати своє лідерство через розвиток технологій, інновацій та військової потужності, одночасно враховуючи необхідність балансувати з новими геополітичними реаліями. У цьому контексті важливими для США стануть союзницькі відносини і партнерства в рамках таких організацій, як НАТО, а також зміцнення відносин з новими економічними і політичними центрами. Майбутнє американської моделі в умовах багатопольярного світу передбачає необхідність адаптації та еволюції. США повинні змінити підхід до глобальної політики, зокрема шляхом розвитку нових форм співпраці з іншими великими державами та стратегічними партнерами. У результаті ці зміни можуть призвести до переосмислення американської ролі в світі, де гнучкість, дипломатія та економічна інтеграція можуть стати основними інструментами для підтримання стабільності та лідерства.

У сучасній геопросторовій політичній організації світу Західна неформальна макроімперія зберігає своє глобальне значення. Однак в межах цієї структури роль гегемона — США — поступово зменшується, незважаючи на те, що Америка залишається головною імперською державою світу. Її геостратегія орієнтована на подальший розвиток співпраці з іншими західними державами та «полюсами» у вирішенні глобальних проблем безпеки. У геополітиці колишніх колоніальних імперій Великої Британії та Франції зберігаються певні імперські напрямки. Німеччина має великий потенціал, але наразі не має імперської ідеї та необхідної політичної волі. В результаті розвитку інтеграційних процесів у Європейському Союзі може сформуватися децентралізована імперська геополітична система, яка стане частиною неформальної Західної макроімперії. На початку XXI століття активізується імперська геополітика Росії, спрямована на

забезпечення регіонального лідерства та створення власної неформальної імперської структури. Зони впливу різних імперій — політичного, економічного та культурно-інформаційного — можуть накладатися, перетворюючи їх на зони конкуренції. У майбутньому очікується розвиток неоімперій з «реальною економікою», таких як Китай, Індія, Бразилія і, в певній мірі, Росія. Захід, чия економічна могутність значною мірою тримається на фінансових «бульбашках», ймовірно, зіштовхуватиметься з новими кризами.

В умовах сучасного світу геополітичні інтереси окремих держав мають бути підпорядковані спільним цілям збереження миру та міжнародної безпеки. Під виглядом захисту миру, прав і свобод людини, провідні імперські держави отримують право порушувати суверенітет інших країн. Економічний простір більшості держав переплетений з впливом транснаціональних акторів, а глобальні сили значною мірою контролюють культурно-інформаційний простір. Тому реальний суверенітет національних держав значно обмежений. Попри формальне збереження суверенних прав, вони перетворюються на об'єкти геополітики імперських структур. Прикладом цього є такі країни, як Маршалові острови, Мікронезія, Палау, які є сучасними «периферіями» під контролем імперських структур. Незважаючи на здобуття суверенітету та національної ідеї, їх економіка тісно пов'язана з неформальним «центром» — США, і національна безпека цих країн залишається прерогативою Америки. Подальша трансформація світової політичної організації пов'язана з ростом кількості суверенних держав, зокрема через реалізацію права народів на самовизначення. Попри те, що лідери західних країн наполягали на унікальності випадку Косово, «Косівський прецедент» заклав основи для змін у багатонаціональних державах. Нові держави, ймовірно, виникатимуть в Азії та Африці за рахунок багатонаціональних країн, де існують численні етнічні та релігійні проблеми. Це спричинить нові конфлікти з сусідніми

країнами та збільшить нестабільність у майбутньому світі, як це видно на прикладі конфлікту між Суданом та Південним Суданом [11, с.33-34].

У сучасному глобалізованому світі спостерігаються значні зміни в політичній і економічній системах, що призводять до трансформації світового порядку. Одним із ключових аспектів цієї трансформації є перехід від однополярного до багатопольного світу, де роль США, традиційного лідера в глобальній політиці, зазнає змін. Перехід до багатопольності означає збільшення кількості важливих геополітичних акторів, серед яких особливо виділяються такі держави, як Росія, Китай, Індія, а також нові економічні потуги в Азії та Латинській Америці. Це змінює не лише економічний ландшафт, але й впливає на політичні стратегії та міжнародні відносини, що, безумовно, позначається на майбутньому ролі США в глобальному контексті.

Американська модель протягом багатьох десятиліть була в основі однополярного світового порядку. США займали домінуючу роль у визначенні правил міжнародної політики, економіки, а також у формуванні глобальної безпеки. Однак останніми роками ми спостерігаємо посилення конкурентних відносин між США та іншими великими державами. Як зазначає Ю. В. Соколов, «система глобальної політики в умовах однополярності викликає нерівновагу, створюючи ситуацію, коли деякі країни прагнуть відновити свою незалежність і протистояти домінуванню США» [57, с.148-154].

Зокрема, у стратегії США спостерігається тенденція до розвитку механізмів співпраці з іншими важливими державами, такими як Європейський Союз, Китай, та Індія, для розв'язання глобальних безпекових проблем і забезпечення стабільності на міжнародній арені. Це є свідченням того, що США вже не можуть самотійно вирішувати глобальні проблеми, а їх роль у світі змінюється на більш партнерську, де важливе місце займають взаємодія та

компроміси. Якщо раніше світова політика була поділена на два основні «поля» — США і СРСР, то сьогодні зростання економічної та політичної потужності Китаю, Росії та Індії стає дедалі більш очевидним. За словами А. Беттлера, гегемонія США у світі є тимчасовим етапом, і в умовах багатополярності «глобальна політика буде побудована на основі змагання між кількома великими державами» [35]. Це спричиняє значні зміни в балансі сил у різних регіонах, зокрема в Азії, де Китай та Індія активно нарощують свій вплив.

Конкуренція між США та іншими державами не обмежується лише військовою сферою. Вона охоплює також економіку, технології, культуру та інформаційний простір, що додає нові виміри в геополітичну гру. Наприклад, Китай, завдяки своєму економічному зростанню та ініціативам, таким як «Один пояс, один шлях», активно збільшує своє стратегічне значення, пропонуючи альтернативу ліберальному економічному порядку, який домінує на Заході.

Одним із найважливіших аспектів багатополярного світу є вплив на глобальну безпеку. Згідно з дослідженнями А. Етціоні, нові потужні гравці, такі як Росія та Китай, починають активно висловлювати свої інтереси в різних регіонах, що, в свою чергу, може призвести до нових конфліктів і загострення існуючих протиріч [44, с.35-41]. Водночас, ці держави прагнуть до створення більш збалансованого порядку, де їхній вплив буде враховуватися на рівних умовах із США та їхніми союзниками. Однак незважаючи на зростаючу роль нових акторів, не можна заперечувати, що в умовах багатополярності США все ще зберігають значний вплив, особливо в галузі технологій, фінансів і міжнародних організацій. Вони намагаються зберегти свою лідируючу роль через створення стратегічних альянсів, таких як НАТО, та вплив на міжнародні фінансові інституції. В умовах багатополярності майбутнє американської моделі може залежати від її здатності адаптуватися до нових умов глобальної конкуренції. Як зазначає Р. Каган, «США повинні знайти новий баланс між домінуванням і співпрацею з іншими

державами, щоб зберегти стабільність у світі та своє стратегічне лідерство» [64, с. 46-52]. Важливо також, що розподіл сфер впливу і рівень взаємодії між великими державами будуть визначати не лише економічні, а й культурні тенденції, що також відображатиметься на геополітичних пріоритетах США.

Зважаючи на ці фактори, можна стверджувати, що майбутнє американської моделі в умовах багатопольярного світу залежатиме від здатності США адаптуватися до нових реалій, одночасно зберігаючи своє стратегічне значення. Незважаючи на конкурентів, США зберігають потужний інструмент впливу на світову політику та економіку, що дозволяє їм грати важливу роль у формуванні глобального порядку. На мою думку, майбутнє американської моделі в умовах багатопольярного світу вимагає адаптації, розвитку нових стратегій взаємодії з іншими державами та готовності до більш комплексного і збалансованого підходу в глобальній політиці. Майбутнє американської моделі в умовах багатопольярного світу залежатиме від здатності США адаптуватися до змін у глобальному балансі сил. Хоча Сполучені Штати зберігають значний вплив на міжнародну політику та економіку, конкуренція з іншими глобальними акторами змушує їх шукати нові шляхи взаємодії з іншими країнами та регіональними блоками. Перехід до багатопольярності передбачає посилення ролі дипломатії, багатосторонніх альянсів і стратегічних партнерств, а також необхідність переосмислення традиційних підходів до міжнародної безпеки. Однак успішність цього переходу визначатиметься внутрішніми реформами в самих США, які повинні зміцнити їх економічну та політичну стабільність, забезпечити більш збалансовану зовнішню політику та сприяти розвитку нових інструментів глобального управління.

ВИСНОВКИ

У дослідженні розглядається трансформація світового політичного та економічного порядку, зокрема, перехід від однополярної до багатополарної моделі, що є характерною рисою сучасного глобалізованого світу. Однією з головних змін, що відбуваються на світовій арені, є поступове послаблення домінування США як головного лідера світової політики та економіки після закінчення холодної війни і зростання впливу інших великих держав, таких як Китай, Росія, Індія, а також нових економічних центрів в Азії та Латинській Америці. У цьому контексті автор аналізує роль Сполучених Штатів у новій багатополарній архітектурі, а також їхні можливості та виклики в адаптації до нових реалій міжнародних відносин.

Однією з головних тенденцій сучасного міжнародного порядку є поступове відродження глобальної конкуренції. Якщо раніше світова політика структурувалася в рамках біполарної системи, де головними акторами були США та СРСР, то сьогодні ми є свідками формування багатополарного світу, в якому Китай, Росія, Індія та інші держави активно нарощують свою економічну, військову та культурну потужність. Згідно з дослідженням, Сполучені Штати більше не можуть однозначно визначати правила гри у світовій політиці, а їхня роль змінюється від виключно лідерської до більш партнерської, що передбачає більшу співпрацю та здатність до компромісів з іншими важливими акторами.

Одним з ключових моментів дослідження є те, що гегемонія США є тимчасовим етапом, і в багатополарному середовищі міжнародні відносини будуть характеризуватися конкуренцією між кількома великими державами, що змінить не тільки економічний ландшафт, але й політичні стратегії. Дійсно, такі країни, як Китай і Росія, намагаються створити нові економічні механізми, які могли б стати альтернативою традиційним західним фінансовим інститутам і ліберальному економічному порядку, і, таким чином, безпосередньо впливати на глобальні

процеси. Китай, зокрема, пропонує ініціативу «Один пояс, один шлях», яка сприяє поглибленню економічних і політичних зв'язків між Китаєм і країнами Азії, Африки та Європи.

У цьому контексті важливо зазначити, що в умовах багатопольярного світу питання глобальної безпеки набуває нових вимірів. Держави, зокрема Росія та Китай, активно висловлюють свої інтереси на міжнародній арені, що може призвести до нових конфліктів та загострення існуючих протиріч. Водночас, в умовах багатопольярності всі основні гравці намагаються створити більш збалансований порядок, де кожен з них має можливість впливати на глобальні рішення. Однак цей баланс сил може бути нестабільним і залежати від здатності держав йти на компроміси та розвивати нові форми дипломатії і міжнародної співпраці.

Що стосується Сполучених Штатів, то, незважаючи на зростаючу конкуренцію з іншими великими державами, США залишаються важливим актором у світі. Вони все ще зберігають значний вплив у низці стратегічних сфер, включаючи фінанси, технології, військову міць та функціонування міжнародних організацій, таких як ООН, НАТО та Світова організація торгівлі. Однак збереження лідерської ролі в багатопольярному середовищі вимагатиме від США здатності адаптуватися до нових глобальних реалій, знайти правильний баланс між співпрацею та конкуренцією з іншими державами, а також зміцнити свої альянси, особливо в Азії та Європі.

З огляду на ці фактори, можна зробити висновок, що майбутнє американської моделі в багатопольярному світі значною мірою залежатиме від здатності Сполучених Штатів адаптуватися до нових умов і викликів, зберігаючи при цьому своє стратегічне значення на міжнародній арені. Сполучені Штати повинні шукати нові підходи до вирішення глобальних проблем, посилювати свою участь у багатосторонніх альянсах, сприяти розвитку нових механізмів глобального управління. Це означає необхідність зміцнення внутрішньої

політичної та економічної стабільності, а також переосмислення традиційних підходів до міжнародної безпеки.

Таким чином, хоча Сполучені Штати залишаються важливим глобальним гравцем, їхнє майбутнє в багатопольному світі залежить від здатності не лише адаптуватися до нових міжнародних умов, але й знайти нові форми співпраці з іншими державами. Лише через співпрацю та інтеграцію в нові багатосторонні альянси Сполучені Штати зможуть зберегти своє стратегічне лідерство та забезпечити стабільність на світовій арені в умовах багатопольного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Басевич, А. В. Геополітика США в умовах глобальних змін: Виклики і перспективи. Київ: Наукова думка, 2021. с. 320.
2. Басевич, А. В. Геополітика та глобальні зміни в умовах багатопольярного світу. Київ: Наукова думка. 2019.
3. Беттлер, А. Міжнародна безпека та американська модель у ХХІ столітті. Берлін: Міжнародне видавництво «Політика», 2025. с. 330.
4. Бжезінського. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. *Державне управління*. Київ, 2014. Вип. 1. С. 51–52.
5. Безпекове середовище 2033: Монографія. К.: НУОУ імені Івана Черняхівського, 2022. 117 с.
6. Воєнні аспекти протидії “гібридній” агресії: досвід України : монографія /колектив авторів ; за заг. ред. А. М. Сиротенка. К. : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 176 с.
7. Ворончук С.В. Формування образу українця в електронних ЗМІ України, Росії, Польщі, Чехії та Франції. Теле- та радіожурналістика. 2019. Вип. 18. С. 256-262.
8. Горбачевська Т. І. Захист прав людини у збройному конфлікті між Україною та Росією: питання юрисдикції у світлі практики Європейського суду з прав людини. Журнал східноєвропейського права. 2019. № 62. С. 131-145.
9. Гутник В. Щодо доцільності використання терміну «гібридна війна» для кваліфікації збройної агресії Російської Федерації проти України (з позиції міжнародного права). Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2019. Вип. 47. С. 172-181.
10. Годлюк А. М. Американське лідерство в ХХІ столітті. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2011. Вип. 103. Ч. 1. С. 67–71.

11. Гольцов А. Г. Багатополярна геополітична організація світу: проблеми і тенденції формування. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, Наукові праці МАУП, 2013, вип. 3(38), с. 30—35. URL: <file:///C:/Users/User/Desktop/Downloads/3510-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-4266-1-10-20240801.pdf> (дата звернення 11.08.2025).
12. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення. : монографія / Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І. Львів: Сполом, 2020. 418 с.
13. Карпчук Н. Консцієнтальна війна Російської Федерації в Україні й світі. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2019. № 8. С. 41-47.
14. Кащишин Н.Є. Дипломатичні переговори: лінгвопрагматичний аспект і стратегічний потенціал. Закарпатські філологічні студії. Ужгород: Гельветика, 2019. Том 1. № 10. С. 73–77.
15. Каган Р. Про рай і владу: Америка і Європа у новому світовому порядку: Пер. з англ. Львів, 2004. 134 с.
16. Лимонова Е. М. Наслідки вторгнення росії на українську територію для світового продовольчого та енергетичного ринку. Європейський вектор економічного розвитку. 2022. № 1. С. 47–54.
17. Любашенко В. І. Денонсація міжнародних договорів між Україною та Росією у світлі агресії Росії проти України. Правова держава. 2019. № 33. С. 162- 167.
18. Мар'янович М. Е. Національні індикатори досягнення цілей сталого розвитку та їх роль у порядку денному ООН до 2030 року. Інноваційна економіка. 2019. № 5-6. С. 133-138.
19. Мінаєва, Анастасія; Кушнарєнко, Наталія. Міжнародний конфлікт як причина економічних збитків. UNIVERSUM, 2024, 8: 112-118.

20. Моцик О. Міжнародні санкції проти Російської Федерації як інструмент тиску та покарання за агресію проти України й інші міжнародні злочини. *Україна дипломатична*. 2020. Вип. 21. С. 744-754.
21. Мельничук Н. Лідерство США в умовах глобальних трансформацій. *Політичний менеджмент*. №1-2.2013.с.202-2012. [URL:https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/melnychuk_liderstvo.pdf](https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/melnychuk_liderstvo.pdf) (дата звернення 21.10.2025).
22. Мицик Л. Еволюція глобального лідерства США в сучасній системі міжнародних відносин. *Історичні і політологічні дослідження*, № 1 (64), 2019.с.29-36. [URL:file:///C:/Users/User/Desktop/Downloads/6446-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-12946-1-10-20190418.pdf](file:///C:/Users/User/Desktop/Downloads/6446-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-12946-1-10-20190418.pdf) (дата звернення 29.09.2025).
23. Моргентау, Х. Політика міждержавних відносин у новій реальності. Київ: Видавництво «Політолог», 2019. с. 340.
24. Мусієнко М. В. Геополітичний код США в контексті концепції глобального лідерства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Державне управління*. 2014. Вип. 1. С. 51-52.
25. Мюллер, Д. Майбутнє багатопольярного світу: Роль США у змінений глобальній системі. Токіо: Глобальні дослідження, 2024. с. 260.
26. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади: монографія / за заг.ред. О. П. Дзьобаня. Харків: Право, 2021. 776 с.
27. Національні системи оцінювання ризиків і загроз: кращі світові практики, нові можливості для України : аналіт. доп. / [Резнікова О. О., Войтовський К. Є. Лепіхов А. В.]; за заг. ред. О. О. Резнікової. К.: НІСД, 2020. 84 с.
28. Окладна М. Г., Стеценко В. Ю. Роль цифрової дипломатії в сучасній зовнішній політиці держави. Електронне наукове видання "Право та інноваційне суспільство". 2020. № 2 (15). URL:

https://apir.org.ua/wpcontent/uploads/2020/12/Okladna_Stetsenko15.pdf (дата звернення 27.09.2025).

29. Петро, І. М. Альтернативи американської геополітики в ХХІ столітті. Київ: Академія управління, 2023. с. 280.

30. Погорська І. І. США у глобальному світі ХХІ століття: реалії і перспективи. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київ, 2012. Вип. 107. Ч. 1. С. 39–45.

31. Питльована Л. Ю., Бураков Я. Ю. Україна, Росія і світова безпека у карикатурі Деріла Кейгла та інтернет-ресурсу Cagle Cartoons. *Військовонауковий вісник*. 2019. Вип. 31. С. 206-224.

32. Птащенко О. В., Пастушенко А. О., Курцев О. Ю., Кулініч А. С. Українська публічна дипломатія: минуле, сьогодення та перспективи. *Вісник східноукраїнського національного університету ім. В. Даля*, 2021. № 3 (267). URL:http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/26035/1/Птащенко_Пастушенко_Курцев_Кулініч.pdf (дата звернення 04.08.2025).

33. Публічне управління та адміністрування у сфері національної безпеки: (системні, політичні та економічні аспекти): словник-довідник / С.П.Завгородня, М.Г.Орел, Г.П.Ситник /за заг.ред. Д.В.Неліпи, Є.О.Романенка, Г.П.Ситника. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2020. 380 с.

34. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ : НІСД, 2022. 532 с.

35. Соколов, Ю. В. Однополярний світ і його альтернативи: Перспективи глобального порядку. Київ: Видавництво «Політолог».2018.

36. Світленко С. Яків Миколайович Бекман: між російською демократією та українським народолобством. *Київські історичні студії*. 2021. № 1. С. 87-97.

37. Ситник Г.П., Неліпа Д.В., Орел М.Г. Зовнішня політика та національна безпека: посібник / за ред. Г.П.Ситника. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2021. 244 с.
38. Ситник Г.П., Орел М.Г. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України: підручник / за ред. Г.П.Ситника. Київ: Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.
39. Ситник Г.П., Орел М.Г. Основи стратегічного планування національної безпеки: посібник / за ред. Г.П.Ситника. Київ: Видавець Кравченко Я.О., 2021. 224 с.
40. Ситник Г.П., Орел М.Г. Публічне управління у сфері національної безпеки: підручник / за заг.ред. Г.П.Ситника. К.: Видавець Кравченко Я.О., 2020. 360 с.
41. Смолій В. А., Ясь О. В. Сучасна російсько-українська війна у світлі пост колоніалізму. Вісник Національної академії наук України. 2022. № 6. С. 3- 16.
42. Солошенко В. В. Колективна пам'ять про Першу світову війну – складова перетворень у країнах Східної Європи (на прикладі України та Росії). Проблеми всесвітньої історії. 2019. № 2. С. 121-132.
43. Ткач М. Аналіз воєнно-економічних потенціалів деяких країн світу. Social development & Security. 2019. Vol. 9, Iss. 3. С. 106–118.
44. Харві, Д. Глобалізація і її наслідки: Проблеми та перспективи. Лондон: Політикум Прес.2019.
45. Чвалюк А. М. Міжнародно-правова кваліфікація посягань Російської Федерації на територіальну цілісність України (1991 – 2013 роки). Право України. 2020. № 11. С. 26-39.
46. Шульман, А. С. Реакція США на багатополярний світ: Погляд із середини. Нью-Йорк: Oxford University Press, 2024. с. 290.

47. Юрійчук Є., Опінко С. Діяльність зовнішньополітичних органів влади України в ООН і міжнародних судах щодо протидії російській гібридній агресії. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2021. Т. 43. С. 117-135.
48. Aizenman, J., Ito, H. *U.S. Macro Policies and Global Economic Challenges*. National Bureau of Economic Research. 2020. 25 p. URL:<https://www.nber.org/papers/w28232> (дата звернення 06.10.2025).
49. Boehm, C. E., Kroner, T. N. The U.S., Economic News, and the Global Financial Cycle. *The Review of Economic Studies*. 2025. URL: <https://academic.oup.com/restud/advance-article/doi/10.1093/restud/rdaf020/8105821> (дата звернення 07.11.2025).
50. Brink, D. *The Power of a Multipolar World and the U.S. Position in It*. Berlin: International Politics Publishing, 2023. p. 330.
51. Brown, G. *Trump is pushing the world into recession. By learning the lessons of 2008, we can still prevent it*. *The Guardian*. 2025. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2025/apr/10/donald-trump-tariffs-global-economic-response-gordon-brown> (дата звернення 24.08.2025).
52. Deutsch, K. *Global Order and the Role of the U.S. in It*. London: Politics Press, 2021. p. 250.
53. Fernandez, R. *The New Geopolitics of America: From Singular Dominance to Global Competition*. Madrid: Institute of International Studies, 2023. p. 310.
54. Helms, R. *U.S. Role in International Conflicts: Perspectives and Alternatives*. Kyiv: Political Publishing House, 2024. p. 240.
55. Huang, Y. *US–China Economic Rivalry and the Reshoring of Global Supply Chains*. *The Chinese Journal of International Politics*, 16(1), 2023. 61–90 p. URL: <https://academic.oup.com/cjip/article/16/1/61/6983719> (дата звернення 13.09.2025).

56. Johnson, H. Contemporary American Diplomacy: Challenges in a Multipolar World. London: Cambridge University Press, 2021. p. 270.
57. Kagan, R. The System of Global Politics: The U.S. and the Future of Multipolarity. Washington: Institute of International Relations, 2022. p. 270.
58. Kagan, R. The System of Global Politics: U.S. Strategy and the Role of Multipolarity. Washington: Institute of International Relations, 2020.
59. Lange, B. The U.S. and International Organizations in the Age of Multipolarity. New York: Press-Media, 2021. p. 280.
60. Lipman, M. Geopolitics of the United States: From Conceptual Shifts to Global Challenges. Paris: Global Politics Publishing, 2023. p. 300.
61. Litan, R. E.. The Globalization Challenge: The U.S. Role in Shaping World Trade and Investment. Brookings Institution. 2000.
URL:[URL:https://www.brookings.edu/articles/the-globalization-challenge-the-u-s-role-in-shaping-world-trade-and-investment/](https://www.brookings.edu/articles/the-globalization-challenge-the-u-s-role-in-shaping-world-trade-and-investment/) (дата звернення 01.10.2025).
62. Quinn, S. The U.S. Approach to Managing International Conflicts: Theory and Practice. Washington: Georgetown University Press, 2022. p. 320.
63. Rain, G. U.S. Foreign Policy: Changes in the Context of a Multipolar World. Washington: Rand Corporation, 2022. p. 290.
64. Rice, S. U.S. Reaction to Multipolarity: Key Strategies and the Future of America. London: Oxford University Press, 2022. p. 260.
65. Smith, J. Global Order and the American Role: Alternatives and Challenges. New York: HarperCollins, 2021. p. 310.
66. Taylor, P. The Multipolar World and the Future of the U.S.: A Geopolitical Analysis. Tokyo: Japanese Publishing House, 2023. p. 300.
67. World Bank *The U.S. Economy and the World*. World Bank Policy Research Working Paper No. 7962.2017.
URL:<https://documents1.worldbank.org/curated/en/649771486479478785/pdf/WPS7962.pdf> (дата звернення 21.09.2025).